

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885. Andra Kammaren. N:o 10.

Lördagen den 14 Februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

§ 2.

Chefen för Kongl. Civildepartementet Herr Statsrådet von Krusenstjerna erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr Talman! Till följd deraf, att den af »Northern of Europe Railway Company» utfärdade inbjudning till obligationsteckning skulle varit så affattad, att de, som hade mindre kännedom om förhållandena, skulle kunna förledas till det antagande, att svenska regeringen iklädt sig någon garanti för ifrågavarande obligationer, har en ledamot af denna Kammare med Kammarens tillåtelse till mig framställt det spörsmål, om jag hade »för afsigt att ofördröjligen föranstalta om ett officiellt, utförligt och eftertryckligt berigtigande inför den engelska allmänheten af den genom förutnämnda bolag utspridda, vilseledande, i formen något tvetydiga, men ej mindre till sitt syfte än sin sannolika verkan missledande uppgiften om en svensk-norsk statsgaranti».

Först i Torsdags erhöll jag genom en göteborgstidning kännedom om att ifrågavarande bolag utfärdat inbjudning till obligationsteckning. Att svenska staten icke iklädt sig någon räntegaranti för dessa obligationer, behöfver jag väl knappt säga, och det har icke heller antagits af den kammarledamot, som framställt interpellationen. För att emellertid förebygga hvarje missuppfattning af detta förhållande hos den engelska allmänheten, har redan samma dag, eller i Torsdags, på min begäran från Utrikesdepartementet till Kongl. Maj:ts minister i London aflåtits ett telegram, hvori denne anmodats att, så framt tidningarnas uppgifter rörande inbjudningens innehåll vore riktiga, ofördröjligen låta i »Times» och, om han så funne lämpligt, äfven i andra engelska tidningar införa ett tillkännagifvande från honom, att bolaget hos svenska

staten väl deponerat 200,000 kronor såsom säkerhet för jernvägens fullbordande, men att detta belopp icke finge utbekommas förr än jernvägen i sin helhet vore färdig, samt att svenska staten icke åtagit sig någon räntegaranti af hvad slag som helst för bolagets aktier, obligationer eller öfriga förbindelser.

Härmed torde jag hafva besvarat det till mig framställda spörsmålet.

Vidare anförde:

Herr Hedin: Jag har begärt ordet för att till Herr Civilministern framföra uttrycken af min erkänsla för hans raska och kraftiga ingripande i denna sak, men tillika för att meddela några ytterligare upplysningar i ämnet, då jag funnit, att några här i staden utkommande tidningar haft brådtom att söka bortförklara hvad ifrågavarande bolags prospekt egentligen innebär. Här har jag prospektet i min hand. Hvar och en, som förstår engelska, skall deraf finna att mina uppgifter varit rigtiga och sanna. För att emellertid undanrödja hvarje tvekan om hvad bolaget kan hafva menat och åsyftat med detta prospekt, äfven om ordalagen deri äro något tvetydiga, skall jag be att få uppläsa hvad »The timber trades journal» derom säger:

»We notice that the Northern of Europe Railway Company, Limited, have issued £ 5 per cent debenture stock, under the guarantee of de Swedish and Norwegian Government.»

Eller med andra ord, att ifrågavarande bolag utfärdat obligationer under den svenska och norska regeringens garanti. När »The timber trades journal» så uppfattat prospektets ordalydelse, så torde det icke förefinnas något tvifvel om verkliga meningen, äfven om ordalagen kunna något vrängas. Och härmed torde de försök man gjort att framhålla prospektet i en bättre dager vara vederlagda.

Härmed var öfverläggningen i förevarande ämne slutad.

§ 3.

Upplästes ett så lydande protokoll:

År 1885 den 13 Februari sammanträdde Kamrarnes valmän för utseende af Riksdagens komiterade för tryckfrihetens vård.

Efter verkställt upprop af valmännen framställdes yrkande derom att valet borde inställas på den grund, att Herr E. Forselius, som af Andra Kammaren utsetts till valman, men erhållit ledighet från riksdagsgöromålen, icke var tillstädes, hvilket yrkande dock, sedan ordförande blifvit vald, genom omröstning med 13 röster mot 9 förkastades.

Derefter företogs valet; och befunnos efter dess slut hafva blifvit till komiterade för tryckfrihetens vård utsedde:

f. d. Justitierådet Johan August Södergren	med	22	röster,
Riksarkivariern Carl Gustaf Malmström	»	22	»
f. d. Justitieombudsmannen Nils August Fröman	»	21	»
Professoren Friherre Adolf Erik Nordenskiöld	»	17	»
Fullmäktigen i Riksgäldskontoret Johan Johansson	»	16	»
Disponenten Fredrik Vult von Steyern	»	16	»

Charles Dickson.

H. A. Widmark.

P. Pettersson.

And. Huss.

och beslöts, att Riksdagens kanslideputerade genom protokollsutdrag skulle underrättas om det sålunda skedda valet samt anmodas låta uppsätta och till Kamrarne ingifva förslag till förordnanden för de valde; hvarefter omförmälda protokoll lades till handlingarne.

§ 4.

Företogos, enligt derom förut fattadt beslut, val af tjugufyra valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare, äfvensom af sex suppleanter för desse valmän; och befunnos efter valförrättningarnes slut hafva blifvit utsedde till

Valmän:

- Herr *A. Andersson* i Smedbyn,
 » *A. G. Anderson* i Himmelsby,
 » *C. Andersson* i Hamra,
 » *M. Dahn*,
 » *G. Ericsson* i Stockholm,
 » *Eric Ersson*,
 » *W. Farup*,
 » *J. H. G. Fredholm*,
 » *P. Hammarberg*,
 » *C. Ivarsson*,
 » *J. G. Jansson* i Hemmarö,
 » *M. Jonsson*,
 » *A. Larsson* i Lund,
 » *P. Larsson* i Fole,
 » *P. Nilsson* i Råby,
 » *Sven Nilsson*,
 » *P. Näsman*,
 » *S. M. Olsson*,
 » *A. Persson* i Mörarp,
 » *A. F. Petersson* i Ugglekull,
 » *C. J. Petersson* i Eksebo,

Herr *J. Smedberg*,
 » *A. Svenson* i Bossgården, och
 » *J. Wikstèn*,

hvardera med 146 röster, samt till

Suppleanter:

Herr *G. W. Svensson*,
 » *C. Persson* i Stallerhult,
 » *J. H. Dieden*,
 » *E. W. Wretlind*,
 » *P. J. M. Erikson* och
 » *C. E. R. Roth*,

hvardera med 121 röster.

Den ordning mellan suppleanterne, som här ofvan angifvits, blef genom lottnings bestämd.

§ 5.

Till behandling förelåg Stats-Utskottets Utlåtande N:o 2, angående Riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1884 års riksdag.

Punkten 1.

Lades till handlingarne.

Punkten 2.

*Ang. nedsätt-
ning af rän-
tan å de från
jernvägshypo-
teksfonden
utlemnade
lån.*

Sedan Riksdagens år 1884 församlade revisorer i sin berättelse om granskningen af Riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, i sammanhang med en redogörelse angående jernvägshypoteksfonden, öfvermält, att fullmäktige i Riksgäldskontoret för tiden från och med den 1 September 1884 och tills vidare nedsatt räntan å de från jernvägshypoteksfonden utlemnade lån till 4 1/2 procent, samt revisorerne dervid tillika uttalat tvekan om lämpligheten af berörda räntenedsättning, hade Stats-Utskottet, enär samma räntenedsättning legat inom fullmäktiges befogenhet samt ej kunde leda till någon förlust för staten, funnit revisorerne öfvermällda framställning och hvad i öfrigt i ärendet förekommit endast böra i förevarande punkt öfvermännas.

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af

Herr *P. Pehrsson* i Törneryd, hvilken vid frågans behandling inom Utskottet lätit anteckna sig såsom reservant och nu anförde: Sistlidet års statsrevisorer hafva uttalat tvekan om lämpligheten af den senaste räntenedsättningen från 4 3/4 till 4 1/2

procent för lån från jernvägshypoteksfonden. Revisorerna stödde detta sitt uttalande på de bestämmelser, som vid 1879 års riksdag fastställdes i afseende å bildandet af denna fond, bland hvilka bestämmelser äfven förekom den, att medel till fondens bildande skulle tagas från 1872, 1875 och 1878 årens statslån. En uträkning af Professor Holmgren utvisar, att den effektiva räntan å dessa statslån utgjorde för 1875 års lån något öfver $4\frac{7}{10}$ procent och för 1878 års lån $4\frac{9}{10}$ procent. Det tredje lånet eller det först nämnda hade icke tagits i anspråk för jernvägshypoteksfonden. Uti de ifrågakvarande bestämmelserna förekommer emellertid icke något stadgande derom, att fullmäktige i Riksgäldskontoret skulle ega rätt att nedsätta den ursprungliga räntan å lån från fonden, hvilken ränta var bestämd till $5\frac{1}{4}$ procent

Men när man nu ser, att fondens utlåningsränta är $4\frac{1}{2}$ procent och inlåningsräntan vida högre, så frågar man sig helt naturligt, huru det vid sådant förhållande kan undvikas, att staten gör förlust på denna fond; och jag får säga, att hvarken det yttrande, som riksgäldsfullmäktige afgifvit som svar på revisorerens erinran, eller Stats-Utskottets utlåtande i ämnet förmått alldeles häfva mina betänkligheter i denna sak. Sedan jag emellertid haft tillfälle taga kännedom om en inom Riksgäldskontoret i ämnet uppgjord beräkning, hvars rättighet jag icke tillåter mig betvifla, skall jag icke framställa något yrkande, utan inskränker mig till uttalandet af den önskan, att riksgäldsfullmäktige icke måtte besluta någon ytterligare räntenedsättning å de ifrågakvarande lånen, detta så mycket mindre, som fördelen deraf icke kommer de respektive jernvägsbolagen, utan mellanhänderna till godo.

Vidare anfördes icke. Punkten lades härefter till handlingarne.

Punkterna 3—5.

Lades till handlingarne.

Punkten 6.

I sin ofvanomförmälda berättelse hade Riksdagens revisorer, efter en redogörelse för Bergslagerernas jernvägsaktiebolags ställning, uttalat den åsigt, att bolaget, som väl å förfallotiderna infriat de utlottade obligationer, som af bolaget utfärdats, men deremot fortfarande häftade i skuld för ränta å sina obligationer för tiden från den 15 Januari 1882, borde tillhållas att i mån af tillgång betala sina förfallna räntekuponer och, först då jemvigt i räntebetalningarne inträdt, inlösa obligationer i den ordning de hädanefter utlottades.

Ang. amorteringen å Bergslagerernas jernvägsaktiebolags obligations-skuld.

Häröfver hade bolagets styrelse afgifvit förklaring; hvarjemte fullmäktige i Riksgäldskontoret i sitt utlåtande öfver revi-

Ang. amorteringen å Bergslagens jernvägs-aktiebolags obligations-skuld.

(Forts.)

sionsberättelsen yttrat sig i ämnet, och hemställde Stats-Utskottet i föreliggande punkt, att revisorerne förevarande framställning ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr von der Lancken: Då jag begärt ordet i denna fråga, har det ingalunda varit min mening att på något sätt trakkassera den aktningvärda styrelse, som står i spetsen för detta bolag; uppenbart är nemligen, att, huru än saken ställes för obligationsinnehafvarne, dessa ej kunna erhålla mera än bolagets behållna inkomst att emellan sig fördela, och att denna beräknas på det för obligationsinnehafvarne gynsammaste sätt, därför torde den allmänt kända redbarheten hos de män, åt hvilka bolagets administration för närvarande är anförtrodd, vara en säker borgen.

Obligationsinnehafvarne skulle genom att tillämpa lagliga åtgärder emot bolaget icke vinna annat än att i andra händer öfverflytta bolagets administration, hvilket uppenbarligen skulle blifva dem till mindre gagn än att låta förvaltningen fortfarande handhafvas af den gamla styrelsen, hvars medlemmar redan äro inne i affären.

Det är således icke min mening att uttala något misstroendevotum mot den nuvarande styrelsen i allmänhet, men i valet mellan dennas tillvägagående i den fråga, som nu föreligger, och det af revisorerne föreslagna, får jag säga att jag obetingadt gifver revisorerne rätt. Förhållandet är, såsom herrarne veta, att Bergslagens jernvägsaktiebolag, som har en större obligations-skuld, men icke eger tillgångar nog att så väl betala räntan härå som att samtidigt verkställa den fastställda amorteringen, föredrager att i första rummet göra amorteringen och först derefter använda hvad som återstår till gäldande af upplupna räntor. Styrelsen förmenar, att obligationsinnehafvarnes rätt på detta sätt skulle blifva bäst tillgodosedd, under det att revisorerne, med åberopande till yttermera visso af ett bestämdt lagrum, som föreskrifver att så länge ränta är ogulden, må ej något på hufvudstolen afräknas, ur allmänt nationalekonomiska synpunkter finna det fördelaktigare, om räntan guldes i första rummet.

Nå väl, huru har nu denna styrelsens åtgärd i praxis slagit ut? Den magiska kraft, som skulle, såsom styrelsen uttrycker sig, fortfarande hålla obligationslånet vid lif, är helt enkelt lotteriet. Gifvet är, att, då obligationerna äro nere till 50 à 60 procent, men i enstaka fall kunna utlottas, så att den lycklige obligationsinnehafvaren kan få pari, skilnaden helt och hållet har karakteren af en lotterivinst; men äfven med tillhjälp af detta lockbete har det icke lyckats styrelsen att få upp obligationerna högre än till 50 procent, ja 48 procent jemte upplupen ränta, som i regeln torde representera 15 kronor. 63 procent till 65 procent är alltså obligationernas kurs,

under det bolagets behållna inkomst i det närmaste förslår att gälda 4 procent årlig ränta å obligationslånet.

Mig synes uppenbart vara att, om obligationsinnehafvarne år efter år hafva utsigt att erhålla 4 procent i ränta, så borde dessa papper efter den här i landet vanliga räntefot af 5 procent så småningom uppnå en kurs af 80 procent eller vida mera än den de för närvarande betinga. Man invänder häremot, att det då skulle vara omöjligt för obligationsinnehafvarne att återfå sitt kapital, och att detta förhållande skulle väsentligt bidraga till nedsättande af kursen å dessa papper, men jag ber dervid få erinra, att de flesta utländska statspapper icke äro från gäldenärens sida inlösbara, utan att deras kurs i ringaste mån deraf beröres. Genom att på den allmänna penningmarknaden försälja dem kan ju innehafvarnen, när han så önskar, komma i besittning af sitt kapital; allt beror på beloppet och säkerheten af den årliga ränta, man genom innehafvandet af dylika papper försäkras sig om. Om således dessa obligationer komma upp i den kurs, som jag tror skulle blifva följden af det tillvägagående, revisorerne föreslagit, fans ju utsigt för de närvarande obligationsinnehafvarne att med rimlig förlust draga sig ur spelet. Såsom det nu går till, erhåller visserligen en och annan en jämförelsevis stor avance, under det den stora massan deremot får nöja sig med en räntefot af endast 2—2 1/2 procent. De, som älska lotterispelets retelse, hade ju i det spatium, som skiljer 80 från 100, ett vidsträckt fält för tillfredsställandet af denna passion.

Med stöd af hvad jag nu andragit, yrkar jag återremiss till Stats-Utskottet, på det att Utskottet måtte komma i tillfälle att ytterligare taga frågan i öfvervägande. Jag hemtar ett ytterligare stöd för detta mitt yrkande deruti, att Stats-Utskottet alldeles förbisett en anmärkning, som revisorerne gjort vid denna punkt. Herrarne finna nemligen, att revisorerne vid granskning af flere enskilda bolags räkenskaper omförmålt, hurusom bolagen underlåtit att såsom skuld upptaga sådana oguldna räntor, med hvilkas betalning anstånd medgifvits.

Samma anmärkning har också framställts mot Bergslagens jernvägsaktiebolag, och detta med så mycket större rätt, som detta bolag icke erhållit något anstånd med ränteliqviden.

Denna anmärkning har Stats-Utskottet helt och hållet gått förbi. Jag yrkar att denna punkt må till Utskottet återremitteras.

Herr Gumælius: Äfven jag hade ämnat att yttra mig i denna fråga, i min egenskap af statsrevisor; men jag kan nu fatta mig kort, då jag i allt hufvudsakligt är förekommen af den föregående talaren, som, efter min åsigt, ställt frågan på alldeles riktig punkt. Endast helt obetydligt ber jag att få tillägga.

Jag vill då först och främst i fråga om kursen å dessa obligationer lemna den upplysningen, att revisorerne, för att rätt

Ang. amorteringen å Bergslagens jernvägsaktiebolags obligations-skuld.

(Forts.)

Ang. amorteringen å Bergslagernas jernvägsaktiebolags obligationsskuld.

(Forts.)

kunna sätta sig in i frågan, läto utarbete ett sammandrag öfver de kurser, som här i Stockholm noterats å obligationerna. Detta sammandrag omfattade tiden från Januari 1876, då Bergslagernas obligationer för första gången upptogos på kurslistan, till tiden för revisionens sammanträde i sistlidne Augusti, och jag har sedan kompletterat det för de följande månaderna. Jag har här denna förteckning i min hand, men skall icke trötta herrarne med att läsa upp den i dess helhet; blott det hufvudsakligaste af dess innehåll ber jag att få meddela. Under första tiden förekommer endast kurs för »säljare», men från och med år 1880 förekomma äfven kurser för »köpare» och s. k. betald kurs. Kursen för säljare är naturligtvis för hög, kursen för köpare deremot för låg, jag skall derföre fästa mig endast vid den *betalda* kursen. I Februari 1880 noterades sådan kurs första gången och då till 47 $\frac{1}{2}$ procent. Sedermera, under förhoppning att ställningen skulle blifva bättre, steg kursen småningom, så att den i November 1882, då den nått sin kulmen, var 57 procent. Sedan dess har, under trycket af den allt mera ökade ränteskulden, kursen åter gått ned, hvilket visar, att bolagsstyrelsens antagande, att lottningen skulle icke blott motväga trycket af den ökade ränteskulden, utan jemväl bidra att höja papperens notering, alldeles icke hållit streck. Sedan 1882 har kursen, som sagdt, gått ned, så att den i sistlidne Augusti åter var på samma punkt som i början af år 1880, eller 47 $\frac{1}{2}$ procent. Visserligen har ett par följande noteringar visat sig en tendens till stegring, men icke nog betydlig för att kursen kunnat höja sig öfver fyratiotalet. Samtliga på Stockholms börs verkställda försäljningar af dylika obligationer visa en medelkurs, som något, men högst obetydligt, öfverstiger 50 procent, hvartill kommer, såsom här i Stockholm är vanligt, godtgörelse för upplupen, ogulden ränta. Emellertid är denna kurs icke blott vida lägre än den, hvartill bolagets obligationer i Riksgäldskontorets räkenskaper äro bokförda, eller 90 procent, utan jemväl, såsom den föregående talaren erinrat, vida under hvad man borde kunna påräkna, om räntebetalningen fortginge till den utsträckning, bolagets inkomster medgifva. Om det vore ett måttligt belopp, dessa obligationer representerade, kunde det må hända vara någon utsigt till att lottningen skulle kunna drifva upp kursen, men här gäller det ju ett belopp på mer en 30 millioner, en efter våra förhållanden mycket stor summa, alldeles för stor för de lotterilystnes spekulationer. Då sålunda papperens normalvärde icke uppnås, synes det alldeles påtagligt, att det aktade bolagets styrelse misräknat sig på verkningarne af sitt förfaringsätt.

Det var äfven en annan omständighet, som gjorde, att revisorerne icke kunde anse styrelsens förfarande riktigt. Genom att styrelsen af det belopp, som finnes tillgängligt till ränta å och amortering af obligationsskulden, använder allenast $\frac{2}{3}$ till att betala en del af räntan och återstående $\frac{1}{3}$ till att inlösa

utlottade obligationer, hvarigenom beloppet af ogulden ränta är för år ökas, så sjunker i sjelfva verket den effektiva räntan på obligationerna, så att den numera knappt kan beräknas högre än till 4½ procent, ehuru obligationerna äro förskrifna med 5 procent ränta. Det kan väl dock icke vara rätt, att i en dylik låneaffär den ena parten på det sättet vidtager en räntekonvertering, utan att derom tillfråga den andra. Det är visserligen sant, att i detta fall bolagets förlagsgifvare, d. v. obligationsinnehafvarne, icke ännu öfver åtgärden fört någon allvarsammare klagan, men rätt kan det väl dock icke vara, att den ena parten på det sättet faktiskt ned-sätter den kontraherade räntan. Och det är dock rätt betydliga belopp frågan rör sig om. Riksgäldskontoret har på sina 6,300,000, för hvilka den mottog sådana obligationer å nominelt 6,753,600 kronor, en upplupen men ogulden räntefordran på mer än 800,000 kronor, och denna räntelösa fordran stiger för hvart år ganska betydligt, nemligen med 2½ procent å 6¾ millioner kronor. Riksgäldskontoret har sålunda ganska stora intressen i frågan, då det köpt dessa obligationer till en kurs af 90 procent, hvilket, i förbigående sagdt, var alldeles för högt. Dessutom har Riksgäldskontoret äfven lemnat bolaget amorteringslån till belopp af 5,000,000 kronor. Riksgäldskontorets sammanlagda fordran uppgår sålunda till ett belopp af mer än 11 millioner, som icke synnerligt understiger bolagets hela aktiekapital. Detta är visserligen efter våra förhållanden ganska betydligt, det utgör nemligen vid pass 14 millioner kronor, men det var dock för litet för ett företag af sådan omfattning, bokfördt, med materiel, till vid pass 50 millioner.

Jag antager såsom alldeles gifvet, att Första Kammaren helt enkelt antager hvad Utskottet här föreslagit. Af de utaf Första Kammaren valde revisorer, som på vederbörande revisionsafdelning deltog i den första handläggningen af denna fråga, sitter nemligen ingen i Första Kammaren, och det är derföre knappt troligt, att någon invändning der kommer att göras emot Utskottets hemställan. Om då äfven Andra Kammaren godkänner Utskottets förslag, »att revisorerne förevarande framställning ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda», så ser jag icke annat, än att följden deraf måste blifva, att revisorerne, åtminstone för den närmaste framtiden, komma att anse sig befriade från det för öfrigt ganska obehagliga uppdraget att mot ett så aktningvärdt bolag som detta göra en så pass allvarsam erinran, som de ansett sig pligtige att i detta fall framställa.

Jag tror icke att Andra Kammaren gör rätt uti att der vid lag binda händerna på blifvande statsrevisorer; tvärtom vore det önskligt, att dessa fortfarande måtte egna denna sak uppmärksamhet, och då dertill kommer att, såsom också den föregående talar- en påpekat, Utskottet icke, likasom icke heller bolagsstyrelsen, har besvarat, utan förbisett en erinran af statsrevisorerne rörande nödiga rättelser i bolagets bokföring, hvilken erinran näppeligen

*Ang. amor-
teringen å
Bergslagernas
jernvägsaktie-
bolags obliga-
tionsskuld.*

(Forts.)

*Ang. amor-
teringen å
Bergslagernas
jernvägsaktie-
bolags obliga-
tionsskuld.*

bort mera vid denna än i fråga om en del andra jernvägar lemnas obesvarad, så hemställer jag, i likhet med hvad den föregående talaren påyrkat, att Kammaren behagade till Utskottet återvisa frågan.

(Forts.)

Herr Carl Ifvarsson: Om det vore fråga om att Kammaren borde ställa sig i spetsen för de särskilda obligationsinnehafvarne och bevaka deras rätt, skulle jag finna statsrevisorernes framställning ganska riktig och beaktansvärd. Men nu är förhållandet, att den fråga, som föreligger, är, huru vida fullmäktige i Riksgäldskontoret hafva bevakat statens rätt och bästa eller icke. I detta hänseende är ådagalagdt, att staten har vunnit på det sätt, hvarpå bolagsstyrelsen har gått till väga, och af denna anledning är det också som Utskottet har ansett, att statsrevisorernes framställning icke borde föranleda till någon åtgärd. Jag tror icke heller att, då det är fråga huru vida fullmäktige hafva bevakat statens bästa eller icke, det vore lämpligt att förorda en sådan förändring i bolagets förvaltning, som revisorerne föreslagit, och således i sjelfva verket uttala den mening, att fullmäktige icke på ett tillfredsställande sätt bevakat statens rätt. Såsom saken nu föreligger, kan jag icke se att detta vore att handla riktigt grannlaga eller med statens bästa förenligt. Jag skall därför hemställa om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Det var blott för att fästa uppmärksamheten på det förhållande, som den siste talaren redan påpekat, som jag begärde ordet. Jag kan därför fullkomligt instämma i hvad han yttrade och ber endast att få inlägga min gensaga mot talarens på örebrobanken påstående, att den förste talaren i ämnet hade »sett saken från rätt synpunkt». Det är just detta han icke gjort. I hans anförande fans för öfrigt mycket, som kunde vara rätt och oemotsägligt, men att just i det sakens läge, från hvilket vi nu hafva att betrakta den, hans slutsats var befogad, det vill jag bestrida. Jag skall icke vidare yttra mig i saken, utan inskränker mig till att såsom min vissa öfvertygelse uttala, att den omnämnda bolagsstyrelsen icke lemnar hvad som i saken befogadt kan hafva anmärkts obeaktadt, äfven om Kammaren, hvilket jag påyrkar, skulle besluta att bifalla Utskottets förevarande hemställan.

Herr Dickson: Jag skall blott be att få korrigera en vilseledande uppgift af talaren på örebrobanken. Han yttrade nemligen, att obligationernas värde hade stadigt nedgått på Stockholms börs och numera vore blott 47 procent af sitt ursprungliga värde. Detta är visserligen å ena sidan sant, men å andra sidan är att märka, att vid försäljning af dessa obligationer på Stockholms börs äfven tillägges ogulden upplupen ränta, och då visar det sig, att obliga-

tionerna i närvarande stund stå i samma värde, ty förutom dessa 47 procent tillkommer sålunda 2 à 2 1/2 års ränta. Detta finner man tydligt, om man jemför noteringarne på fondbörserna i Göteborg och Stockholm, ty på förra stället tages icke ogulden ränta med i beräkning, utan den som der köper obligationer får jemte dem alla oinlösta kuponger.

Det var blott denna rättelse uti talarens på örebrobanken uppgift jag ville göra. För öfrigt ber jag att helt och hållet få instämma i hvad talaren på hallandsbanken yttrade.

Herr von der Lancken: Talaren på hallandsbanken yttrade, att det vore ogrannlaga att i detta fall göra anmärkning mot riksgäldsfullmäktige. Jag kan icke förstå detta. Den anmärkning, som här skulle komma i fråga, går ju icke ut på något felaktigt förfarande af fullmäktige, om icke felet skulle bestå i bristande omdömesförmåga, men om den saken, huru vida fullmäktige hafva handlat klokt eller icke, må man väl vara berättigad att uttala sig.

Talaren på hallandsbanken sade vidare, att statens rätt icke vore i fråga. Jo, visserligen är den det. Ty det må vara, att staten för närvarande har gjort en vinst af 11,160 kronor; kan man vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom kursen på obligationerna stiger, så måtte det väl vara en fördel äfven för staten. Jag medgifver visserligen, att staten icke rimligen kan komma i nödvändighet att sälja dessa obligationer, men om staten medverkar till något, som är fördelaktigt för alla andra, och detta kan ske utan skada för någon, så kan jag icke inse, hvarför staten skulle underlåta något sådant.

På grund af hvad jag nu yttrat får jag vidhålla mitt yrkande om ärendets återförvisande till Utskottet.

Herr Gumælius. För det första måste jag lemna ett gensvar till talaren på göteborgsbanken, hvilken yttrade att han begärt ordet endast för att visa att en vigtig uppgift, som jag anfört, icke vore riktig. Han återgaf dervid något lägre siffror, än jag hade uppgifvit rörande kursnoteringarna. Han påstod, att jag skulle hafva underlåtit upplysa, att upplupna oguldna räntor böra tillfogas börspriset. Men jag är viss om, att jag icke blott sjelf framhöll denna omständighet, utan äfven att jag genom att, då jag nämnde detta, höja rösten lade särskild vikt dervid. Tvenne andra talare, den ene äfvenledes på göteborgs- och den andre på hallandsbanken, hafva åberopat fullmäktiges i Riksgäldskontoret uppgift, att staten skulle på saken i fråga hafva gjort en vinst af 11,160 kronor. Jag tvekade verkligen, då jag förra gången hade ordet, huru vida jag borde yttra mig om denna siffra, och jag afstod derifrån af grannlagenhetsskäl. Men då nu två talare anfört denna så kallade vinst såsom nära nog det enda

Ang. amorteringen å Bergslagens järnvägsaktiebolags obligations-skuld.

(Forts.)

Ang. amorteringen å Bergslagens järnvägsaktiebolags obligations-skuld.

(Forts.)

skälet emot att fästa afseende vid revisorernes framställning, så anser jag mig tvungen att upptaga saken till betraktande. Det synes mig vara alldeles gifvet att, efter det herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret lemnat uppdrag åt någon af sina tjenstemän att verkställa en uträkning i förevarande afseende, dervid något missförstånd måste hafva uppstått; ty på annat sätt skulle man icke kunna förklara, huru det kunnat vara möjligt att komma fram med sådana uppgifter, som de föreliggande. Det står nemligen i betänkandet: »denna uträkning visar, att genom det af bolaget iakttagna sätt för användande, i och för liqvider å obligationsskulden, af dertill disponibla tillgångar en vinst för Riksgäldskontoret uppkommit af 11,160 kronor, motsvarande skilnaden mellan Riksgäldskontorets kapitalvinst, 10 procent, å utlottade obligationer kr. 30,420: — och icke behörigen gulden ränta å dessa obligationer » 19,260: —

Kronor 11,160: —

Då frågar jag: hvad vill nu detta uttryck »icke behörigen gulden ränta» säga? Menas det, att om Riksgäldskontoret jemför sin kapitalvinst å bergslagsobligationerna med sin förlust å de 6 till 7 millionerna, det kan blifva tal om vare sig vinst eller förlust å några elfva tusen kronor? Nej, mine herrar; då Riksgäldskontoret ärligen får in $2\frac{1}{2}$ i stället för förskrifna 5 procent å så många millioners nominalbelopp, eller låt vara skilnaden mellan de $2\frac{1}{2}$ procent, som erlagts, och de 4 procent, som kunnat erläggas, så kommer man redan här till ett sexsiffrigt, icke ett femsiffrigt tal kronor, som detta betalningssätt medfört för Riksgäldskontorets andel i lånet; och härvid får man ej heller förbise, att den sålunda uppkomna sexsiffriga räntefordran, som vid 1883 års slut uppgick till 814,000 kronor, sjelf löper utan ränta och alltså medför större årlig förlust för Riksgäldskontoret, än hela den vinst, som i kontoret uträknats.

Jag hoppats härmed hafva visat, att en missuppfattning föreligger, och att den vinst, som i Riksgäldskontoret beräknats, icke är någon vinst.

Skulle möjligen uträkningen afse att jemföra vinsten på utlottade 304,000 kronor med ränteförlusten på *dessa* 304,000 kronor? Ett sådant antagande synes mig orimligt, och detta så mycket mer, som, när obligationerna blifvit utlottade och infriade, Riksgäldskontoret visst icke bör anse att den upplupna oguldna räntan å desamma är förlorad, utan bör anse sig på den räntan å dessa obligationer göra en ytterligare vinst utöfver kapitalvinsten. Ty det går så till med afseende å Bergslagens järnvägsaktiebolags lån att, då utlottade obligationer lösas med pari, innehafvaren klipper af de förfallna räntekuponerna för att för dem i sina tider bereda sig ytterligare betalning.

Det vill således förefalla mig som om det vore en missuppfattning, som utgör kardinalskälet för dem, hvilka vilja att revisorernes förslag icke måtte till någon åtgärd föranleda. Herrarne må dock besinna, att detta bolag amorterar sin skuld på det sätt, att det nu har utlottat något öfver en million på några år, under det att samtidigt dermed dess upplupna, oguldna räntor uppgått till omkring fyra millioner. Under det man säger sig amortera, växer således bolagets skuld oupphörligt och betydligt.

Ang. amorteringen å Bergslagens jernvägsaktiebolags obligations-skuld.

(Forts.)

Herr Carl Ifvarsson: Då en talare påstod att jag skulle yttrat, att ifrågakarande förhållande icke rörde staten, så vill jag erinra att det just var hvad jag påstod, att det rörde så väl staten som Riksgäldskontoret. Men jag sade tillika, att hvad som skett stälde sig fördelaktigare för staten än om man följde den anvisning, som denne talare sjelf förordat. Och från den synpunkten sedt, har man icke anledning att klandra Riksgäldskontoret för dess åtgöranden i frågan. — Beträffande talarens på örebrobanken anförande, så kunde jag icke höra detsamma och än mindre följa med hans sifferuppgifter; men jag anser det vara alldeles påtagligt att de, som fått flera obligationer utlottade, hafva vunnit på affären mera än de, som icke utbekommit räntan på sina.

Jag vidhåller, att skäl icke förefinnas att göra anmärkning mot Riksgäldskontorets åtgörande i denna sak.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Sedan Herr Talmannen gifvit propositioner i enlighet med de yrkanden, som under öfverläggningen förekommit, biföll Kammarern Utskottets hemställan.

Punkterna 7—9.

Lades till handlingarne.

Punkten 10.

Bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarne.

Punkten 12.

Bifölls.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 3, i anledning af väckt motion om utdelning vid riksdagens början till dess ledamöter af nästföregående årgång af Svensk Författningsamling.

§ 7.

Stats-Utskottets Memorial N:o 4, i anledning af Stats-Utskottets underdåniga berättelse angående undsättningsfonden, hvilket memorial härefter föredrogs, lades till handlingarne.

§ 8.

Börande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård. Till afgörande förelåg vidare Lag-Utskottets Utlåtande N:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

Berörda lagförslag, hvilket Utskottet hemställt måtte af Riksdagen antagas, hade följande lydelse:

Lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

Med ändring af hvad 26 kap. 2 § Byggningsbalken och särskilda författningar innehålla häremot stridande, förordnas som följer:

Der, enligt 26 kap. 2 § Byggningsbalken eller särskilda författningar, det åligger socknemän att på sin kostnad bygga eller bättra husen å prestgård, skola i sådan kostnad alla de, hvilka inom församlingen erlægga kommunalutskylder, deltaga, för fastighet efter hela, samt för andra beskattningsföremål för en fjerdedel af derå belöpande fyrktal; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, skyldige att i den kostnad deltaga endast i den mån de ej äro derifrån enligt samma privilegier befriade. Uppkommer vid beräkning, som ofvan sägs, bråktal, skall det bortfalla.

Vid ärendets föredragning begärdes ordet af

Herr Magnus Jonsson, som yttrade: Det torde ursäktas mig att jag, som redan vid remissen af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet, uttalade min åsigt i denna fråga, nu åter begärt ordet; men af det knapphändiga behandlingssätt, Utskottet egnat saken, har det velat förefalla mig som om Utskottet icke ville upplysa Kammaren om det verkliga förhållandet i frågan. Det gör att jag tager mig friheten påpeka ett ytterligare skäl, som jag funnit för den af mig under den 27 Januari i Andra Kammarens protokoll N:o 4 uttalade åsigt, nemligen civilministerns yttande vid Kongl. Maj:ts proposition N:o 11 till 1878 års Riksdag, angående skjutsningsbesvärets lyftande från jorden, ur hvilket yttrande jag skall be att få uppläsa en del, som synes stå i fullkomlig öfverensstämmelse med hvad jag senast i denna fråga anförde. Yttrandet är af följande lydelse: »Beträffande de frihe-

ter från utgörande af skjutsning, som enligt gällande privilegier tillkomma vissa slag af jordbruksfastigheter å landet samt presterskapets med flere till ecklesiastikstaten hörande personers embetsgårdar så väl å landet som i städerna, så, enär fråga nu icke är om utsträckning till omförmälda fastigheter af skjutsningsskyldighetens utgörande in natura, hvilken skyldighet, der den af särskilda, i komiterades förslag angifna förhållanden skulle fortfarande tagas i anspråk, komme att hädanafter såsom hittills hvila å dem, hvilka skjutskyldigheten nu enligt lag åligger, samt, vid sådant förhållande, den genom privilegierna förunnade friheten från deltagande i skjutsningsskyldigheten, sådan densamma vid tiden för privilegiernas tillkomst utgjordes, äfven efter införandet af den ifrågavarande förändringen, i sjelfva verket kvarstår orubbad, anser jag i öfverensstämmelse jemväl med den åsigt, som i andra likartade frågor gjort sig gällande, ofvanberörda privilegier icke lägga hinder i vägen för innehafvarnes af ifrågavarande jordegendomar och gårdar deltagande i afgifterna till skjutsentreprenaderna, derest skjutsväsendets ordnande efter en sådan för alla skattskyldige gemensam grund varder af Kongl. Maj:t och Riksdagen beslutad.» För att visa, att den dåvarande civilministern icke var ensam om denna åsigt, skall jag be att få uppläsa sjelfva klämman till statsrådsprotokollet. Der heter det: »Hvad föredragande departementschefen sålunda i underdanighet hemställt och tillstyrkt, deruti Statsrådets öfriga ledamöter till *alla delar* instämde», — märken, mine herrar, till *alla delar*; ser man väl ofta ett sådant uttryck i statsrådsprotokollet? — »behagade Kongl. Maj:t i nåder gilla och bifalla.» Sålunda hafva *samtliga* statsrådets ledamöter gjort sig gemensamt ansvarige med föredraganden i denna fråga. Då torde någon fråga: hvilka voro då de män, som vid den tiden sutto såsom ledamöter i statsrådet; och då jag tog mig friheten nämna hvilka de voro, som deltagit i det beslut jag förra gången åberopade, ber jag att äfven nu få uppräknat dem. De voro Justitieministern Hans Excellens Friherre de Geer, Utrikesministern Herr Björnstjerna och vidare Herrar Lagerstråle, Carlson, Friherre Alströmer, Lovén — äfven nu statsråd — Friherre von Otter, Forssell och Rosensvärd. Alla dessa hafva, som sagdt, instämt i den af chefen för Civildepartementet uttalade åsigt. När så är förhållandet, och när mitt yttrande vid remissen af den ifrågavarande Kongl. propositionen äfven blifvit öfverlemnadt till Lag-Utskottet, så att Utskottet icke derom saknade kännedom, så hade det icke, för dess eget anseendes skull, varit för mycket, om Utskottet icke tagit saken så lätt, utan åtminstone visat att det var på grundade skäl, som Utskottet tillstyrkte den Kongl. propositionen. Men i stället kommer Utskottet med en motivering, som icke är längre, än att jag tager mig friheten uppläsa äfven den.

»Utskottet, som fått till sig hänvisad denna Kongl. proposition, äfvensom ett vid remissen af densamma inom Andra Kam-

Rörande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

(Forts.)

Rörande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

(Forts.)

maren af Herr *Magnus Jonsson* afgifvet yttrande, får på de skäl, som finnas andragna i de propositionen vidfogade handlingar, hemställa,» etc,

Längre motivering har Utskottet icke ansett behöflig, då det ändock alldeles kastat öfver bord sin förliedet år uttalade åsigt i samma fråga. Jag skulle hafva önskat, att man åtminstone fått se de skäl, Utskottet stödt sig på, så att äfven Kamrarne derpå kunnat grunda sitt beslut. Nu kan jag icke finna annat än, att ett omslag i åsigt hos regeringen egt rum i denna fråga och att Utskottet anser, att äfven Kamrarne böra böja sig för dessa vindkast. Ett sådant tillvägagående kan jag för min del dock icke gilla. Om Utskottet velat, att Riksdagen skulle antaga den Kongl. propositionen, hade det varit önskligt, att Utskottet åtminstone upplyst Kamrarne om de skäl, hvarpå Utskottet grundat sitt tillstyrkande. Då så icke skett, har jag, som instämmer i det slut, hvartill Utskottet kommit, emellertid velat uttala min åsigt till protokollet, för att hafva den der förvarad. På samma gång ber jag dock att få förklarara, att jag alldeles icke är den som missunnar presterskapet dess hittills åtnjutna frihet från byggnadsskyldighet. Men då man förut förvandlat andra dylika onera till kommunala bördor, så fordrar konsekvensen, att principen göres gällande mot alla utan något undantag. Det är detta jag ville hafva sagdt till protokollet.

Vidare anförde

Herr Hedin: Jag instämmer i den föregående talarens erinran mot Lag-Utskottet med afseendet på det nog lätta sätt, hvarpå Utskottet behandlat denna viktiga fråga. För öfrigt har jag för egen del äfven en annan erinran att göra. I Kongl. Maj:ts skrifvelse af den 9 Januari detta år åberopas såsom motiv för vägrande af sanktion å det af förliedet års Riksdag beslutade förslag till lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård, bland annat, den omständigheten, att Högsta Domstolen skulle hafva funnit det af Riksdagen framställda förslaget innebära »en inskränkning af den rätt till befrielse från nämnda skyldighet, som genom presterskapets privilegier blifvit presterskapet förunnad», hvaraf vidare skulle följa, att förslaget icke skulle kunnat upphöjas till lag utan med kyrkomötets bifall. Jag har noggrant, upprepade gånger genomläst bilagorna till den Kongl. propositionen med förslag i ämnet. men har icke der funnit något uttalande af Högsta Domstolen af innehåll, att det i fjor antagna förslaget skulle innebära en inskränkning i de gällande presterliga privilegierna. Jag finner icke, att Högsta Domstolen med ett enda ord yttrat sig om denna principfråga.

Jag finner att Högsta Domstolen blott granskat förslaget från formel synpunkt och, under antagande att en sådan bestäm-

melse skulle i lagen komma att ingå som den, hvilken fans införd i det från regeringen remitterade förslaget, sjelf vidtagit en åtgärd för att denna bestämmelse då skulle blifva befriad från all tvetydighet och icke föranleda tvist vid tillämpningen. Det är, så vidt jag kunnat finna af bilagorna till Kongl. Maj:ts proposition, det enda Högsta Domstolen yttrat i denna sak. Högsta Domstolen har icke med ett enda ord yttrat något om den frågan: rubbas härigenom ett presterskapets privilegium eller icke? utan blott sagt att ifrågavarande bestämmelse bör till förekommande af tvetydighet uttryckas på annat sätt än som skett i det förslag, som från regeringen blifvit remitteradt till Högsta Domstolen.

Rörande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.
(Forts.)

Herr Smedberg: Den förste talaren i ordningen har visserligen rätt deri, att Kongl. Maj:ts två gånger förut — 1868 och 1878 — i särskilda propositioner uttalat den satsen, att de friheter, som tillkomma särskilda hemman och lägenheter, böra upphöra, då de besvär, som förut ålegat sådana fastigheter, genom båda statsmakternas beslut utgöras efter nya grunder och åligga alla skattskyldige gemensamt. Detta framhölls också inom Lag-Utskottet, och man ansåg att regeringen och Högsta Domstolen handlat något inkonsequent, då de nu icke hylla samma grundsats, men man möttes då med den förklaringen, att, hvad beträffar 1868 års proposition, denna hufvudsakligen afsåg andra hemman och lägenheter och säterier, samt att dessa friheter numera icke lägga hinder i vägen för att ifrågavarande hemman och lägenheter med kontanta bidrag deltaga i dessa kostnader. Allt sedan 1810 har hvar och en rätt att besitta säterier, och följaktligen hafva ridderskapets och adelns privilegier i afseende på säterierna förfallit; men beträffande prest- och kaplansgårdar står det ännu fast, att de äro befriade från skyldighet att deltaga i byggnad af prestgård, undantagandes i Skåne, der presterna sjelfva bekosta byggnad och underhåll af sina prestgårdar. Det är klart att, då grundlagen tydligen föreskrifver, att ingen ändring får ske i presterskapets privilegier utan kyrkomötets hörande, och då dessa privilegier äro af personlig natur, och presternas boställen icke af någon annan kunna förvärfvas eller besittas, man icke mot grundlagens föreskrift kan pålägga presterskapet någon skyldighet att deltaga i prestgårdsbyggnad.

Om nu Kammaren skulle afslå Utskottets förslag och fatta enahanda beslut som sistlidne Riksdag, är jag förvissad om att frågan skall falla, ty Första Kammaren godkänner troligen Utskottets nu afgifna utlåtande, och jag skulle beklaga om Kammaren på detta sätt undansköte en reform, som vi i så många år arbetat för och för vars genomförande vi i lika många år rönt motstånd från Första Kammaren, ett motstånd, som dock lyckligtvis nu är öfvervunnet. Genom den nu föreslagna lagen

Rörande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

(Forts.)

skulle en jemnare och rättvisare fördelning af ifrågavarande skattebörda åvägabringas icke allenast derigenom att de nuvarande byggnadsskyldige skulle, i stället för det oefferrättliga hemmantalet, deltaga efter taxeringsvärdet å fastigheten, utan äfven derigenom att många andra beskattningsföremål skulle komma att vidkännas denna kostnad. Jag tror derföre att det vore att handla oklokt, om Kammaren nu undansköte denna reform för en längre framtid, ty skall kyrkomötet höras, så är jag säker på, att förslaget der kommer att afslås.

Jag får derföre anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts förevarande, af Utskottet tillstyrkta proposition.

Herr Statsrådet von Steyern: Herr Magnus Jonsson har visserligen icke gjort något yrkande om afslag å Kongl. Maj:ts proposition, men jag skall likväl, med anledning af hvad han yttrat både vid ett föregående tillfälle och nu, anhålla att få säga några ord angående förhållandet mellan de presterliga privilegierna eller rättare mellan ståndsprivilegier i allmänhet och dylika lagförslag som det nu föreliggande. Det torde för blifvande tillfällen vara angeläget att denna fråga kommer på det klara.

Jag ber då först att få erinra, att här icke är fråga om att minska eller inskränka den skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af prestgård, som nu tillkommer presterskapet. Vissa hus skulle presterskapet fortfarande som hittills ensamt bygga och underhålla. Frågan gäller här endast de så kallade sju laga husen, hvilka i större delen af landet byggas ensamt af socknemännen. Denna skyldighet utgöres nu, som vi veta, af hemmanen efter gårdantalet.

Det föreslås att utsträcka den till åtskilliga fastigheter, som icke hafva denna skyldighet, och äfven till andra beskattningsföremål, såsom inkomst af kapital och arbete, så att fastigheter skulle bidraga efter hela, men andra beskattningsföremål efter en fjerdedel af derå belöpande fyrktal. Nu är frågan, huruvida en sådan utsträckning kan ske, utan att man stöter på hinder i adelns och presterskapets privilegier. Enligt Kongl. Maj:ts proposition skulle visserligen byggnadsskyldigheten utsträckas äfven till säterier, hvilka nu äro derifrån befriade. Men, såsom Herr Smedberg redan erinrat, grundar sig denna säteriernas frihet numera icke på något adligt privilegium. Sedan en hvar erhållit tillåtelse att besitta säterier, hafva bestämmelserna om dessa friheter gått in i den allmänna lagstiftningen och kunna af Konung och Riksdag ändras utan adelsmötets hörande. Presterskapets privilegier åter, eller rättare den Kongl. resolutionen på allmogens besvär af den 25 Maj 1720, som stadfastes genom 1723 års privilegier, förklarar, efter att hafva uppräknat de sju laga husen, som allmogen åligger bygga i prestgården, att presterskapet sjelft för de dem tillhöriga skatthemman vore skyldiga att hjälpa till prestgårdsbyggnaden, men att de vore för sina prest- och kapellansgårdar,

derifrån alldeles befriade. Om nu Kongl. Maj:ts proposition bliver lag, kommer presterskapet liksom hittills att deltaga i prestgårdbyggnad för det fyrktal, som är åsatt deras skattehemman, d. v. s. dem enskildt tillhöriga fastigheter; dessutom skulle de utöfver hvad dem nu åligger bidra för det fyrktal, som är dem åsatt för lön eller annan inkomst af kapital och arbete, ty dessa inkomster äro icke undantagna i presterskapets privilegier. Men deremot skulle de fortfarande såsom hittills vara befriade från skyldigheten att för sina prest- och kapellansgårdar deltaga i byggandet af socknens hus.

Rörande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.
(Forts.)

Nu har Herr Magnus Jonsson ansett att, oaktadt 114 § Regeringsformen är klar och tydlig derutinnan, att presterskapets privilegier icke få ändras eller upphävas utan bifall af allmänt kyrkmöte, Kongl. Maj:t och Riksdagen likväl i detta fall skulle kunna ålägga presterskapet byggnadsskyldighet äfven för sina boställen utan kyrkomötets hörande.

Till stöd för detta påstående åberopar han, att Kongl. Maj:t och Riksdagen skulle vid fyra föregående tillfällen så förfarit. Det första fallet skulle inträffat år 1868, då Kongl. Maj:t aflät proposition till Riksdagen om ändring i bestämmelserna rörande underhåll af vintervägar. Detta onus hade förut ålegat endast väghållningsskyldiga hemman. Kongl. Maj:t föreslog att det skulle åläggas alla, som erlade kommunalutskylder i förhållande till hvar och en påfördt fyrktal. Om denna ändring kommit till stånd, hvilket den icke gjorde, skulle presterskapets privilegier derigenom icke blifvit i någon mån rubbade. Ty hvarken genom privilegier eller andra stadganden hafva presterna någonsin varit befriade från väghållningsskyldighet. Deremot var meningen visserligen att denna skyldighet skulle inträda för åtskilliga säterier, som varit befriade derifrån, men detta kunde Konung och Riksdag, såsom jag nyss erinrat, besluta utan adelsmötets hörande. Således var det då icke fråga om något intrång på ståndsprivilegierna.

Det samma var förhållandet 1884, då en författning af Konung och Riksdag antogs rörande tingshusbyggnadsskyldigheten. Äfven denna utgjordes förut efter gårddatalet, men säterier, rå- och rörshemman samt prest- och kapellansbol voro derifrån befriade. Genom 1884 års förordning blefvo dessa fastigheter underkastade byggnadsskyldighet, men derom voro Konung och Riksdag fullt berättigade att ensamme besluta, hvad säterierna samt rå- och rörshemman beträffar, af det skäl, jag förut anfört, och hvad prestboställena angår, emedan dessas frihet från byggnadsskyldigheten grundade sig icke på 1723 års privilegier, utan på 1734 års lag. Man tolkar nemligen numera begreppet presterskapets privilegier så inskränkt, att man dermed förstår endast de rättigheter, som tillförsäkrats presterskapet genom det särskilda dokument, som kallas Kongl. Maj:ts privilegier för biskopar och

Börande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

(Forts.)

samtliga presterskapet den 16 Oktober 1723. Äfven detta fall berörde således icke ståndsprivilegierna.

Äfven 1876 beslöt Kongl. Maj:t med Riksdagen den ändring i 26 kap. 1 § Byggningsbalken, att skyldighet att bygga kyrka, skulle utsträckas till åtskilliga fastigheter, som icke förut haft sådan skyldighet. Bland dem, som förut varit befriade, voro säterier samt, enligt Lag-Utskottets uppgift, prestgårdar i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän, de förra på grund af adelns, de senare på grund af prästernas privilegier och den i sistnämnda privilegier åberopade Malnö recess med flera författningar. Lag-Utskottet ville behålla dessa friheter, och Utskottets första förslag innehöll derföre det tillägg, att i fråga om befrielse från kyrkobyggnadsskyldigheten för viss jordegendom i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän skulle gälla hvad i ridderskapets och adelns samt presterskapets privilegier funnes stadgadt.

Då detta förslag behandlades här i Kammaren, gjordes skarpa anmärkningar, icke emot att Lag-Utskottet undantagit presterskapet på grund af deras privilegier, utan deremot att Lag-Utskottet undantagit säterierna under åberopande af ridderskapets och adelns privilegier. Det anmärktes mycket riktigt, att säterifriheten icke vidare berodde af privilegier, utan af den allmänna lagstiftningen, och Kammaren insåg icke något skäl, hvarför säterierna skulle vara fria från ifrågavarande skyldighet mer än annan jord, till hvilken enligt Utskottets förslag skyldigheten skulle utsträckas. På detta och andra skäl återremitterades frågan till Utskottet. Då den återkom till Kammaren, hade Lag-Utskottet utslutit hela tillägget om förbehåll för hvad adelns och presterskapets privilegier innehålla. Lag-Utskottet hade, såsom man finner af dess motivering, gjort det icke i den akt och mening, att den privilegierade jorden skulle blifva lika skyldig som annan jord att deltaga i kostnaden för kyrkobyggnad, utan emedan Utskottet ansåg att friheten vore bevarad, utan att förbehåll derom behöfde göras i författningen. Lag Utskottet erinrade sig nemligen, att stadfästelsen på 1734 års lag innehölle bland annat: »att allt hvad genom särskilda privilegier är fastställt har i denna allmänna lagen icke kunnat inflyta». Den, som hade ett privilegium, behöll det alltså utan afseende på hvad som stadgades i allmänna lagen. Denna grundsats borde naturligtvis gälla äfven i fråga om den nya lydelse af 26 kap 1 § Byggningsbalken, som genom den af Lag-Utskottet föreslagna författningen skulle sättas i stället för den gamla, och sålunda utgöra en integrerande del af 1734 års lag. Utskottets senare förslag antogs af Riksdagen. Häraf är uppenbart att den frihet från kyrkobyggnad, presterskapet kunde ega på grund af privilegier, skulle fortfarande ega bestånd, hvarom ju alla varit ense. Mindre klar är frågan om säteriernas ställning till 1876 års författning. Den meningsskiljaktighet, som i fråga om adelsmötets rätt att härom höras syntes råda mellan

Lag-Utskottet och Andra Kammaren, blef icke uttryckligen undanröjd. Huru lagen i detta hänseende tillämpats, har jag mig ej bekant, men för min del skulle jag, med tillämpning af den under senare tider inom lagstiftningen godkända grundsats om naturen af gällande bestämmelser angående säterifriheter, anse lagens mening vara den, att säterier skulle vara byggnadsskyldiga, då de icke blefvo i lagen uttryckligen undantagna.

Rörande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.
(Forts.)

Hvad slutligen beträffar det af Herr Magnus Jonsson åberopade förfarandet vid tillkomsten af 1878 års stadga om skjutsväsendet, hänger dermed så tillsammans, att Kongl. Maj:t och Riksdagen beslutat skjutsningsskyldighetens upplåtande på entreprenad, och att de bidrag, som utöfver skjutslegan skulle tillkomma entreprenör för skjutsningens utgörande, åtminstone till viss mån skulle fördelas till utgörande i förhållande till den allmänna bevillningen enligt andra artikeln bevillningsstadgan; men komme entreprenad icke till stånd, skulle skjutsningsskyldigheten utgöras in natura af de hemman, som hittills skjutsat, men icke af alla, som betalade bevillning. Nu innehålla presterskapets privilegier, att presterskapet skall vara fritt från skjutsfärder. På grund häraf råsonnerade dåvarande föredragande departementschefen så, att då presterskapet enligt privilegierna vore befriadt endast från skjutsfärder, d. v. s. från naturaprestationen, men det icke vore meningen att ålägga dem någon sådan prestation, utan endast skyldighet att erlägga penningbidrag till skjutsentreprenaderna, gjorde förslaget icke något intrång i presterskapets privilegier.

Tre af de af Herr Magnus Jonsson omförmälda fall rörde alltså frågor, som icke hade något med ståndprivilegier att skaffa; i det fjärde (1876) handlade man alldeles så, som nu föreslås af Kongl. Maj:t, d. v. s. att man lät presterskapets privilegier förblifva orubbade, då man icke hade tillfälle att inhemta kyrkomötets samtycke. I sistnämnda fall ansåg man sig ej behöfva göra något förbehåll i sjelfva lagen om undantag för presterskapet, emedan detta förbehåll var gjordt en gång för alla i stadfästelsen å 1734 års lag. Den författning, som nu föreslås, skulle icke blifva någon integrerande del af 1734 års lag, utan en fristående författning. Det är därför, om ock ej absolut nödvändigt, dock ganska ändamålsenligt, att förbehållet intages i sjelfva författningen. Ty denna är eljest hållen i så allmänna ordalag, att en församling, som skulle tillämpa densamma, väl kunde komma på den tanken, att presterskapet vore byggnadsskyldigt äfven för sina boställen, en tillämpning som måste leda till rättgångar, hvilkas utfallande till presterskapets fördel ej kunde vara tvifvelaktigt.

Jag kan väl förstå Herr Magnus Jonssons och många med honom liktänkandes uppfattning om det önskvärda i att privilegier för särskilda samhällsklasser måtte upphöra, men då sådana privilegier hos oss finnas och njuta grundlagens skydd, hoppas

Rörande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.
(Forts.)

jag att Kammaren ej vill medverka till deras ändring eller upphäfvande i annan ordning, än den grundlagen föreskrifver.

Med anledning deraf att Kongl. Maj:t såsom skäl för afslag å det af senaste Riksdag beslutade lagförslag i ämnet angifvit, att Högsta Domstolen enhälligt ansett en sådan lag stridande emot presterskapets privilegier, har Herr Hedin anmärkt, att han icke kunde återfinna detta Högsta Domstolens uttalande i det utdrag af dess protokoll, som blifvit Kongl. Maj:ts proposition bilagdt. Skälet härtill är mycket lätt funnet. Högsta Domstolen har nemligen två särskilda gånger yttrat sig i frågan. Första gången skedde det vid granskning af Riksdagens nyssnämnda förslag. Det var vid detta tillfälle som Högsta Domstolen uttalade sig i den riktning, jag nyss anført, och detta uttalande har meddelats Riksdagen genom Kongl. Maj:ts skrifvelse i anledning af en vid sistförflutna riksdag beslutad lagförändring. Men grundlagen föreskrifver ej att Högsta Domstolens protokoll skola bifogas Kongl. Maj:ts skrivelser af denna art, och icke heller har sådant hitills varit brukligt. Andra gången hördes Högsta Domstolen öfver det för Riksdagen nu framlagda förslaget. Det är protokollet öfver denna granskning, som nu åtföljer Kongl. Maj:ts proposition. Att det ej kan innehålla något upprepaende af Högsta Domstolens förut gjorda anmärkning är uppenbart, då man i det nya förslaget stält sig denna anmärkning till efterrättelse.

Herr Lyth: Jag vill icke vidare uppehålla mig vid presterskapets privilegier, derom vi nyss fått en så grundlig och sakrik redogörelse, utan jag ber endast att få för Kammaren framhålla ett annat skäl, som talar för att Kammaren bör bifalla detta betänkande. Detta är hvad jag vill kalla ett billighetsskäl och ligger deri, att vid regleringen af presterskapets löner i vårt land ingick friheten från att deltaga i prestgårdsbyggnad i beräkningen af presterskapets löneinkomster. Kammaren torde påminna sig huru dervid tillgick. Jag var sjelf närvarande vid och deltog i löne regleringen för presterskapet på Gotland, dervid lönerna reglerades för en tid af femtio år. Vid denna reglering upptogs i allmänhet såsom en inkomst friheten från byggnadsskyldighet, och då det likväl sedermera ålagts presterskapet att delvis deltaga i denna skyldighets utgörande, synes billigheten fordra, att man icke nu ålägger dem ett större deltagande deri, helst för en del prester, som äro klenst aflönade, en dylik ökad byggnadsskyldighet skulle blifva ett icke obetydligt onus.

Herr Magnus Jonsson: Jag har begärt ordet hufvudsakligen för att med några ord besvara Herr Smedbergs antydan, att det skulle vara stridande mot grundlagens uttryckliga bestämmelse att godkänna det vid fjorårets riksdag fattade beslut i denna fråga. Deremot vill jag dock erinra, att Herr Smedberg förlidet år deltog

i afgifvandet af Lag-Utskottets betänkande under N:o 32, hvilket betänkande var ganska långt och vidlyftigt och hvarur jag ber att få uppläsa följande:

»Vill man i denna så mycket omordade fråga nu komma till ett resultat, bör man derföre, enligt Utskottets tanke, låta detta onus fortfarande hufvudsakligen hvilå å fastighet och härvid utsträcka deltagandet till all fastighet, samt låta skyldigheten utgöras efter det på fastigheterna belöpande fyrktal, men derjemte låta äfven dem, som skatta för andra beskattningsföremål än fastighet, i viss mindre proportion deltaga i besväret.

Hvad nu den från detta onus för närvarande befriade jordbruksfastighet angår, så hafva de skäl, som föranledt 1734 års lagstiftare att frikalla sätes- och ladugårdar samt afhysta rå- och rörshemman från allt deltagande i tingshusbyggnad, sedan rättigheten att besitta sådana hemman icke vidare är frälsemän allena förbehållen, samt en senare tids lagstiftning äfven medfört förändring i stadgandena om frälsemäns forum privilegiatum, i det närmaste bortfallit, och någon giltig anledning, hvarför innehafvare af preste- och klockarebol skulle i förevarande afseende åtnjuta en förmån, som icke tillkommer andra boställshafvare, svårigen kan uppvisas, likasom ingen skäligen anledning torde kunna anföras, hvarför lotshemman skola vara från sådan skyldighet frikallade. Den frihet i nämnda hänseende, som enligt särskilda privilegier eger rum för viss fast egendom, måste för öfrigt anses meddelad endast med afseende å de förhållanden, som förefunnos, då samma frihet beviljades, eller att byggnadsskyldigheten var ett jorden uteslutande åliggande besvär, hvadan tillämpningen af denna frihet bör förfalla på samma gång för nämnda skyldighets utgörande stadgas en helt och hållet ny grund.»

Dertill vill jag lägga, att efter detta uttalande Utskottet i slutklämman tillstyrker förslaget, utan att Herr Smedberg dervid antecknat sig såsom reservant. Således har han sjelf varit med om att, efter den uppfattning han nyss uttalat, kringgå grundlagen. Detta vill jag icke medgifva mig hafva gjort, utan jag vill försvara min ståndpunkt så godt jag kan, och då jag icke tilltrott mig vara rätt man att ensam tolka grundlagen, har jag hemtat ett godt stöd för min mening af Lag-Utskottets motivering sistlidet år under N:is 32 och 48 så väl som från flere upphöjde mäns uttalanden i ämnet. Jag vågar för min del säga, att jag anser desse äfven hafva bjudit goda skäl för sig, men jag vill nu icke vidare ingå härpå. Jag ber endast med anledning af Herr Lyths yttrande få medgifva, att det af honom anförda *bilighetsskälet* har mycket för sig, i synnerhet rörande vissa smärre församlingar. Jag vill likväl fästa så väl Herr Smedbergs som Herr Lyths uppmärksamhet derå, att jag icke yrkat afslag å Utskottets betänkande, utan endast har velat uttala detta till protokollet för att hafva min åsigt der förvarad.

Rörande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.
(Forts.)

Börande förslag till lag ang. skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

(Forts.)

Herr Nils Petersson: Det är ju tydligt att, om man vill gå denna fråga in på lifvet, man skall finna den vara ganska obetydlig och spela en ganska liten rol från så väl församlingarnes som presternas synpunkt. Men frågan har likväl sin betydelse i förhållande till de allmänna begreppen om rättigheter och skyldigheter. Personer, som icke satt sig närmare in i ämnet, skola helt naturligt göra sig den frågan: hvarför skall det finnas sådana lagar, hvarför skall icke presten deltaga i byggandet af sin egen gård? Nej, svarar man, det finnes vissa presterliga privilegier, som fritaga honom derifrån! Låt vara att dessa privilegier lägga hinder i vägen, men jag tror dock, att, sedan frågan nu blifvit väckt, man kan hysa det förtroende till regeringen och kyrkomötet, att de skola undanrödja detta hinder och sålunda gå den allmänna meningen till mötes. Många tvister, som nu uppstå mellan församlingarne och deras lärare, skulle derigenom kunna förebyggas. Jag har visserligen den öfvertygelsen att, om regeringen till näst kommande kyrkomöte framlägger ett förslag i sådan riktning, kyrkomötet då icke skall underlåta att dertill lemna sitt bifall.

Det är blott detta uttalande jag velat göra.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Efter af Herr Talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.

Härefter företogs till handläggning Lag-Utskottets utlåtande N:o 3, i anledning af väckt motion om valfrihet för medlemmar af svenska kyrkan att afsluta äktenskap antingen inför statskyrkans presterskap eller inför civil myndighet.

I berörda, inom Andra Kammaren väckta motion, N:o 5, hade motionären, Herr *E. J. Ekman*, föreslagit, »att Riksdagen för sin del måtte besluta, att hvarje svensk medborgare, som tillhör den svenska statskyrkan, må hafva valfrihet att, sedan det lagligen blifvit lyst, afsluta sitt äktenskap antingen inför någon af statskyrkans prester eller i stad inför magistraten eller på landet inför kronofogden».

Utskottet hade emellertid hemställt, att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter det denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Ekman: Då Lag-Utskottets afstyrkande utlåtande öfver den af mig väckta motionen nu föreligger till Kammarens afgörande, har jag med anledning deraf tagit mig friheten begära ordet. Jag vänder mig då mot detta Lag-Utskottets utlåtande,

emedan det är af sådan beskaffenhet, att det ovilkorligen påkallar ett svar. Lag-Utskottet säger:

»Sedan staten en gång för ingående af lagligt äktenskap valt den form, som staten från sin synpunkt funnit för denna betydelsefulla handling mest passande och mest egnad att hos statens medlemmar inskräpa och vidmakthålla känslan för äktenskapets helgd, kan staten icke gerna, endast af afseende å en eller annan individs skiljaktiga mening, lemna valfrihet mellan denna form och en helt annan.»

Jag fäster mig endast vid yttrandet »en eller annan individs skiljaktiga mening». Vore det verkligen här fråga om att »en eller annan individ» skulle önska någon ändring i lagförslaget, då skulle äfven jag hafva instämt i Lag-Utskottets yttrande, ty jag tror icke att man för »en eller annan individs skull» bör göra förändringar i lagarne; men Lag-Utskottet tyckes vara fullkomligt okunnigt om den vidtomfattande rörelse, som på senare åren har gripit en stor del af det svenska folket. Denna rörelse har dragit icke några, icke en hand full folk, icke några hundra eller ens tusende från statskyrkan, utan man börjar räkna dem som derifrån utgått i hundratusental. Jag har visserligen icke några statistiska uppgifter till hands, men jag tror mig kunna säga, att de uppgå till inemot det antal, jag nyss nämnde. Under sådana förhållanden tyckes det vara egendomligt, att Lag-Utskottet talar om »en eller annan individs skiljaktiga mening».

Jag vill icke blott fästa mig vid de för religionen varmt intresserade personerna, utan ock vid dem, som icke äro intresserade för religionen och således icke heller för statskyrkan och dess institutioner. Till dem måste man äfven naturligtvis taga hänsyn och bereda sådana personer en frihet, som, på samma gång den öfverensstämmer med ordningen inom samhället, äfven går deras billiga önsknings till mötes. Man säger, att tillfälle är beredt för den, som icke hyllar statskyrkans åsigt, att lemna densamma, och många hysa den tanken, att en sådan sak går an att åvägabringa ganska lätt och undrar derföre hvad anledningen är, att man står qvar i kyrkan och åtnjuter, som man säger, statskyrkans förmåner, på samma gång man ändock icke vill hafva att skaffa med denna kyrka. Jag vill då erinra om att det icke faller sig så lätt att utträda ur den svenska statskyrkan. Jag ber dervid att få anföra 3 § Kongl. förordningen af den 31 Oktober 1873, som lyder: »Har medlem af svenska kyrkan omfattat främmande kristen lära och vill fördenskull ur kyrkan utträda; gifve sin afsigt tillkänna för kyrkoherden i den församling, han tillhör; uppgifve ock det trossamfund, hvartill han vill öfvergå.» Orden äro tydliga och klara. Han skall uppgifva om han vill öfvergå till en *främmande kristen lära*. Om vi antaga, att det icke är något förut känt och af staten erkänt trossamfund, hvartill han vill öfvergå, då uppstår frågan: »huru

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att avsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att avsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

skall han under sådana förhållanden gå till väga?» Man har återoplat åtskilliga Kongl. prejudikat på senare tider, som skulle kunna häfva dessa betänkligheter. För min del har jag icke kommit till något annat resultat med anledning af dessa prejudikat, än att man icke behöfver anmäla sig och visa, att man har inträdt i en lagstadgad församling; men trossamfundet, till hvilket man ämnar öfvergå, måste man dock uppgifva. Om jag t. ex. tänker mig, att en person vill från statskyrkan öfvergå till baptistsamfundet, så har uppfattningen varit den, hvilket äfven af presterskapet betonats, att han måste ingå i det enda baptistsamfund, som erkännes af staten, och hvilket, såsom herrarne nogsamnt veta, finnes i Våmhus. Kongl. Maj:t har dock genom utslag i detta hänseende visat, att så icke är meningen, utan att sagde person endast behöfver uppgifva, att han vill öfvergå till baptistsamfundet. Om jag deremot antager, att han icke vill öfvergå till det baptistiska, metodistiska eller något annat samfund, som erkännes af staten — och jag vill erinra om, att det finnes en stor mängd menniskor, hvilka just äro i det predikamentet, att de icke vilja öfvergå till något af dessa samfund — så hemställer jag huru man bör förfara med dem.

Vidare skall jag be att ytterligare få påpeka en omständighet. I Kongl. förordningen af den 31 Oktober 1873 står icke ens taladt om sådana, som vilja öfvergå till en *icke kristen lära*. Jag antager t. ex. att det finnes någon, som vill öfvergå till en sådan lära. Då frågar jag: bör icke en sådan person ega rättighet att utträda ur den svenska statskyrkan, eller, om han icke kan utkomma, bör han icke beredas tillfälle att få ingå äktenskap utan de statskyrkliga ceremonierna? Jag vill erinra om en händelse, som troligtvis är bekant för hvar och en af oss. Det fans nemligen i södra Sverige en person, som öppet förklarade, att han icke trodde på någon af statskyrkans läror. Han anhöll då att få utgå ur den svenska statskyrkan, men detta förnekades honom och han måste stanna kvar. Om man nu tänker sig personer hafva öfvergått till en *främmande kristen troslära*, men dock icke till ett sådant samfund, som staten erkänt, eller till en *icke kristen lära*, så vilja dessa personer naturligtvis icke hafva någon ting att skaffa med statskyrkans presterskap i dess egenskap af *andliga lärare*. Kyrkans prester kunna ju vara goda menniskor i borgerligt hänseende, men de personer, som jag nyss nämnde, vilja icke hafva dem såsom sina andlige ledare. Jag frågar då, om icke dessa personer borde beredas tillfälle att efter sin smak, sedan äktenskapet inför den borgerliga myndigheten blifvit knutet, få påkalla den andliga ceremoni, som kan vara för dem tilltalande. Det är ju alldeles orimligt att vilja påtvinga menniskor ceremonier, som de undanbedja sig. Jag tror icke att religionen vinner derpå, och jag anser, att man för religionens egen helgd tvärtom bör akta sig att på detta sätt med maktspråk ingripa, emedan den derigenom faller i anseende.

Religionen är en hjertats sak. Jag må derföre ega rättighet att vända mig till hvem jag vill för att mottaga välsignelse; men att påtvingas en välsignelse, som jag undanbeder mig, det tror jag icke kan befrämja aktningen för religionen.

Jag går nu vidare i granskningen af Lag-Utskottets utlåtande. Det heter der längre fram: »Statskyrkans presterskap uppträder vid denna förrättning icke blott såsom religionens och kyrkans tjenare för att åt denna så högvigtiga handling i kontrahenternas lif gifva det högtidliga allvar, som den religiösa akten och kyrkans bekräftelse densamma förlänar, utan ock såsom *statens* tjenare.» Ja, så säger Lag-Utskottet, men låtom oss höra hvad presten sjelf säger, då han sammanviger ett par. Han säger: så förklarar jag såsom *Jesu Kristi tjenare* detta Edert äktenskapsförbund vara afslutadt i Fadrens, Sonens och den Helige Andes namn. Han talar icke alls om, att han uppträder såsom en borgerlig myndighet, utan blott såsom en Jesu Kristi tjenare, som afslutar äktenskapet i Fadrens, Sonens och den Helige Andes namn, och detta är något annat. Nog kan man förstå, att det kan vara svårt för kontrahenterna att höra detta från en person, som man icke erkänner vara Kristi tjenare. Från kyrkans synpunkt sedt, måste det vara temligen genant, att dess presterskap nödgas påtvinga sin assistens vid detta tillfälle personer, hvilka undanbedja sig sådant. Sälunda, både från den ena och den andra partens sida sedt, vore det önskvärdt, att valfrihet egde rum, så att personer icke behöfde tvingas att mottaga en andlig ceremoni, deraf de icke känna något behof, och för hvilken de icke känna någon smak.

Vidare heter det i slutet af Utskottets betänkande:

»En förändring härutinnan skulle enligt Utskottets tanke icke öfverensstämma med det svenska folkets åskådningssätt och önskan, och det kunde vara fara värdt att derigenom, liksom fallet visat sig vara i de länder, der civiläktenskap blifvit infördt, äktenskapets helgd blefve förringad.»

Jag vill emellertid öppet förklara, att jag för min del är mycket angelägen om att äktenskapets helgd häfdas, och detta just derföre att äktenskapet grundlägger både familjen och staten, men jag kan icke förstå, att denna helgd skall häfdas derigenom, att man tvingar menniskor att mottaga en andlig ceremoni, som för dem är af noll och intet värde, för att icke säga rent motbjudande. Man tänker sig ofta, att yrkandet på civiläktenskap är en frukt af vår tids lättsinne och nyhetsmakeri, som framkommit först på senare tider. Jag tror visserligen icke att alla så uppfatta saken, men jemväl här torde finnas de, hvilka äro af en sådan åsigt. Till bemötande häraf vill jag erinra, att under de första åtta århundradena fans endast civiläktenskap. I den konstantinska lagstiftningen erfordrades intet vidare för ett äktenskaps

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.

(Forts.)

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att avsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

giltighet än dess borgerliga afslutande. Först genom Karl den store infördes i den frankiska lagstiftningen den kyrkliga välsignelsen såsom nödvändig för äktenskaps afslutande. Vidare veta vi huru Luther uppträdde mot all sammanblandning mellan det andliga och världsliga regementet och yttrade många allvarsamma ord i denna fråga. Jag skall taga mig friheten citera några af hans ord. I en skrift angående äktenskapet, utgifven år 1530, säger han:

»Ingen kan ju neka, att äktenskapet är en utvärtes, världslig sak, såsom kläder, föda, hus och hem, och underkastad den världsliga öfverheten, hvilket ju ock bevisas af de många lagar, kejsarne härom gifvit. Icke heller finner jag i Nya testamentet något exempel på, att Kristus eller apostlarna befattat sig med sådana saker.»

För att man nu icke må tro, att Luther mot slutet af sin lefnad ändrat åsigt, vill jag blott erinra om, huru han till och med sjelfva dödsåret yttrade sig:

»Så många länder, så många seder, säger ordspråket. Och eftersom bröllop och äkta stånd är en *verldslig förrättning*, så autstår det oss andliga och kyrkotjenare *att ingenting vilja häruti ordna eller regera*, utan låta hvarje stad och land hafva sitt bruk och sin sedvänja. — — — Allt så tant låter jag herrar och råd göra och föranstalta, som de vilja; det kommer mig icke vid. Men om man *begär* af oss att välsigna dem — — —, så äro vi skyldige att göra det.»

Se vi nu vidare på senare tiders historia, huru det gått med civiläktenskapet, och hvilka verkningar det medfört, torde det vara nog att derom hänvisa till Holland, som haft civiläktenskapet sedan år 1580, och Förenta Staterna, der civiläktenskapet blifvit genom 1783 års konstitution infördt. Jag vill slutligen erinra om Skotland och Tyskland samt tror, att om man ser på dessa länder, som jemväl hafva civiläktenskap, man icke skall erfara, att det medfört några ledsamma verkningar att civiläktenskapet derstädes varit tillåtet.

Det är ju för öfrigt klart att personer, som anse Guds välsignelse vara af stort värde vid alla viktigare steg i lifvet, och det icke minst vid ingående af äktenskap, skola förskaffa sig en sådan välsignelse, men det på ett sätt, som öfverensstämmer med deras andliga känsla och smak.

Hvad min motions framgång i denna Kammare beträffar, vågar jag derom icke hysa stor förhoppning, men jag tror att, äfven om den nu faller, den en annan gång skall väckas till lif med större utsigt till framgång. Önskligt vore emellertid, att den folkvalda Kammaren äfven denna gång häflade sitt anseende att gå i spetsen för reformer i afseende å utvidgad samvetsfrihet.

Jag yrkar bifall till min motion.

Herr Waldenström: Jag hyser alls icke någon förhoppning, att denna motion skall gå igenom vid denna riksdag. Men jag tror för min del, att den dag *måste* komma, då icke allenast det, som motionären nu begärt, utan äfven det, som han antydt, skall blifva lag i vårt land. Hvad motionären begärt, det är frihet för sådana, som ingå äktenskap, att välja antingen den civila eller den kyrkliga formen. Hvad han antydt, det är nödvändigheten att göra den förra formen obligatorisk för alla, som vilja ingå äktenskap. Orsaken, hvarför jag tror att civiläktenskapet en gång måste blifva obligatoriskt för alla, är, att frågan om en fullständig samvetsfrihet på det allra närmaste sammanhänger med frågan om obligatoriskt civiläktenskap. Jag vill dock icke närmare inlåta mig på denna fråga nu, då det ju ännu icke begärts att göra civiläktenskapet obligatoriskt, utan jag håller mig till hvad motionären yrkat.

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.

(Forts.)

Civiläktenskapet anses af många människor för en olycka, och jag har äfven sjelf en tid haft samma åsigt. Den nuvarande ecklesiastikministern förklarade vid 1878 års kyrkomöte, att han ansåg civiläktenskapet vara en olycka, som han accepterade, ehuru han helst sett, att det hade kunnat undvikas. För något öfver 20 år sedan hade jag en mycket liflig disputation om civiläktenskapet med numera aflidne professorn Hultkrantz. Han försvarade civiläktenskapet, och jag stred deremot. Jag ansåg det nemligen vara blott en finare form af konkubinät. Men när vi hade disputerat en stund, frågade han mig: »Hvad slags äktenskap tror du att aposteln Petrus hade ingått, civilt eller kyrkligt?» Till svar derpå måste jag erkänna, att det naturligtvis var civilt; och sedan hade jag ingenting mer att säga. Och jag vill nu med afseende derpå, att civiläktenskapet skulle vara en olycka, endast framhålla, att den form af äktenskap, i hvilken Herrans apostlar lefvat, icke kan från kristlig synpunkt kallas en olycka.

Den här ifrågavarande saken kan ses dels från äktenskapets egen synpunkt, dels från kyrkans synpunkt, dels från statens synpunkt.

Ser jag den från äktenskapets egen synpunkt, så frågas: Är det den kyrkliga vigseln, som gör äktenskapet till äktenskap? Derpå kan väl icke svaras annat än nej! Jag ber att få uppläsa ett yttrande, som Lag-Utskottets nuvarande ordförande hade vid 1878 års kyrkomöte i en fråga om civiläktenskap för dissenters. Han sade: »Äktenskapet är lika gammalt som människosläktet och således äldre än kristendomen. Det är en naturlig rätt för hvarje människa att få ingå äktenskap. Den äldsta kyrkans lära satte visserligen icke heller äktenskapets väsende i vigsel. Det ömsesidiga samtycket att ingå en äktenskaplig förbindelse, hvilken var afsedd att vara för lifvet, var det, som konstituerade äktenskapets väsende». Det hade varit godt, om Lag-Utskottet i sin

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att avsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet. motivering för afslag å Herr Ekmans motion hade anfört något dylikt.

Att den kyrkliga vigseln icke är det för äktenskapet konstituerande, är äfven erkänt i vår nuvarande lagstiftning. Luthers åsikter äro också bekanta, och den föregående talaren har uppläst flera yttranden af honom rörande denna fråga. Luther var särskildt rädd för att göra äktenskapet till en kyrklig sak, därför att, såsom han sade, påfven just derigenom tillkämpat sig herraväldet öfver världen, att han blandat in kyrkan i äktenskapssaker. Den kyrkliga vigseln är således, hvarken från kristlig eller luthersk synpunkt sedt, nödvändig för äktenskapet, utan han är något, som gör hvarken från eller till.

Ser jag vidare saken från kyrkans synpunkt, så frågas: Är den kyrkliga vigseln såsom form för äktenskaps ingående nödvändig för kyrkan? Kyrkan representerar och vårdar religionen. Religionen fordrar framför allt sanning. All lögn, äfven den officiella, all lögn, äfven när den sker under gudstjenstens form, är i strid med religionen och således i strid med kyrkans sanna intresse och väsen. Religionen är människans hjerteförhållande till Gud, och all form af gudstjenst, som påtvingas en människa, är därför en osanning; men all osanning är mer eller mindre skadlig samt medverkar mer eller mindre till kyrkans förderf i stället för till hennes upprätthållande och framgång. Men att den kyrkliga äktenskapsvigseln är en gudstjenstform lärer väl få anses vara ett axiom. Och att en osanning häfves undan är visserligen icke någon förlust, allra minst för religionen.

Ser jag slutligen saken ur statens synpunkt, så frågas: Eger verkligen staten i den kyrkliga vigseln någon garanti för äktenskapets borgerliga helgd? Jag kan aldrig förstå, att det kan vara fallet, och jag har aldrig heller hört någon som ansett, att staten skulle hafva någon större garanti för äktenskapets och familjelifvets trygghet, om makarna förenas genom kyrklig vigsel, än om de välja den civila formen.

Men om nu den kyrkliga vigseln icke är konstituerande för äktenskapet, utan något tillfälligt, något som gör hvarken från eller till; om vidare hvarken staten eller kyrkan vinner något derigenom, att människor påtvingas en gudstjenstform, som de icke vilja hafva, om ändtligen hvarken kyrkan eller staten förlorar något derpå, att den tvungna vigseln upphör, så synes det ju vara en högst berättigad begäran, att vid äktenskaps ingående kontraheterna lemnas valfrihet mellan den kyrkliga och den civila formen!

Motionären har i motionen framställt sitt förslag endast från deras synpunkt, som, ehuru sjelfva af kristen tro, dock icke gilla den svenska statskyrkan eller hennes gudstjenst. Detta anser jag vara en ofullständighet i motionen. Dess framställare har emellertid i sitt muntliga föredrag här i Kammaren sökt komplettera densamma.

Saken har nemligen äfven en annan sida. Det finnes medlemmar af den svenska statskyrkan, hvilka icke tro på Kristus, ja icke ens på Gud. De äro ateister eller materialister, de förakta och håna i följd deraf både kyrkan, hennes tro och hennes presterskap. Sådana äro ingalunda enstaka. Nu vilja de gifta sig. De måste då skicka efter presten samt låta honom öfver sig läsa de böner och den välsignelse, som innehållas i det kyrkliga vigselformuläret, hvilket de i själ och hjerta förakta. Som svensk prest har jag sammanvigt personer med dylika tänkesätt, och det har alltid varit mig så vidrigt, att jag önskat mig vara hundra mil derifrån. För hvem kan det väl vara till välsignelse att påtvinga sådana människor den kyrkliga vigseln? Männe för kontrahenterna sjelfva? Nej, för dem måste det i främsta rummet vara motbjudande. De stärkas derigenom i sitt förakt. Männe för kyrkan eller staten? Att svara ja på denna fråga vore detsamma som att säga, att en lögn kan vara en välsignelse för staten eller för kyrkan.

Lag-Utskottet anför några skäl för sitt afstyrkande. Det säges bland annat, att staten icke gerna kan endast af hänsyn till en eller annan individs skiljaktiga mening lemna den valfrihet, motionären begärt. För min del tror jag, att det icke kommer an på, huru många de äro, som hafva en sådan mening och därför begära en lagförändring. När det gäller att genomföra en ändring, bör det icke blifva fråga om, huru många de äro som önska densamma; utan hufvudsaken är, huru vida deras mening är riktig. Är den riktig, så bör den ock, äfven om det blott är två, som hylla densamma, genomföras.

Vidare anser Utskottet det vara för mycket begärdt att lemna dem, som icke dela statskyrkans uppfattning, men ändock inom henne qvarstå för att åtnjuta alla hennes förmåner, samma rätt som dem, hvilka ur statskyrkan utträdt. Nu är, som bekant, förhållandet det, att icke blott dissenters, utan äfven medlemmar af vår statskyrka kunna ingå civiläktenskap, så vida nemligen endera kontrahenten icke är konfirmerad. Äro deremot begge kontraheterna konfirmerade, så utgör detta ett hinder för sådant äktenskaps ingående dem emellan. Med ett ord, konfirmationen, långt ifrån att bereda statskyrkans medlemmar någon fördel i detta afseende, beröfvar dem tvärtom en frihet och en rättighet, som de skulle ega, om de icke hade låtit sig konfirmeras. Hvad Utskottet här vid lag anfört bevisar således raka motsatsen mot hvad det skulle bevisa. Ty hvilken rimlig och förnuftig grund kan väl finnas för att bevilja den icke konfirmerade, den icke fullmyndige en valfrihet, som man vägrar den konfirmerade, den fullmyndige medlemmen af statskyrkan?

Utskottet påstår vidare, att det i de länder, der civiläktenskap blifvit infördt, visat sig, att äktenskapets helgd blifvit förringad, och Utskottet fruktar, att följden kunde blifva densamma

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

*Ang. valfrihet
för svenska
statskyrkans
medlemmar
att avsluta äk-
tenskap inför
kyrklig eller
borgerlig
myndighet.
(Forts.)*

hos oss. Detta tror jag vara ett misstag. Den hederliga menniskan håller äktenskapet i helgd, äfven om det ingåtts under den civila formen; men den ohederliga, den osedliga, som af orena bevekelsegrunder slutit denna förening, håller den icke i helgd, äfven om den ingåtts under den kyrkliga formen. Jag är säker på, att ingen af oss, som håller sitt äktenskap i helgd, gör det derföre att formen för dess avslutande varit den kyrkliga vigseln, utan hvar och en gör det endast af öfvertygelse om äktenskapets helgd i och för sig utan afseende på formen för dess ingående. Jag tror ock, att en jemförelse mellan deras trohet, som lefva i ett civilt äktenskap, och deras, som förenats genom kyrklig vigsel, icke skulle utfalla till synnerlig ära för de sistnämnda.

Ehuru jag, såsom sagdt, icke hyser något hopp om att motionen skall gå igenom vid denna riksdag, kan jag icke annat än yrka bifall till densamma, och detta så mycket hellre som, så vidt jag förstår, den nuvarande ställningen är alldeles oeffterättlig äfven i ett annat afseende. Ty det lärer väl knappt finnas någon lag, som är lättare att kringgå än den i förevarande afseende nu befintliga. Jag föreställer mig t. ex. att jag önskar att ingå civilt äktenskap och för den skull vänder jag mig till presten. Han svarar: »Det går icke an, ty du är både döpt och konfirmerad». Jag begär då utträde ur statskyrkan, med anmälan att jag ämnar öfvergå till baptismen. Vederbörlig anteckning härom göres nu i kyrkoboken. Efter i lag bestämd tid kommer jag igen och förnyar min anmälan. Då antecknas jag, såsom den der verkligen utträdt ur statskyrkan, och civilt äktenskap beviljas mig. Sedan detta väl afslutats, infinner jag mig å nyo hos pastor och säger: »Herr pastor, baptisterna ville icke hafva mig». Hvad är väl nu att göra, då jag ber att få återinträda i svenska statskyrkan? Jag undrar, om detta kan förvägras mig, eller om mitt äktenskap kan upphävas derföre, att jag ingått detsamma under den civila formen!

Herr Gustafsson: Då jag först erfor, att Lag-Utskottet afstyrkt Herr Ekmans ifrågavarande motion, tänkte jag, att Utskottet derför måste väl haft ganska starka skäl, och då jag sedermera fick betänkanudet i min hand, såg jag att Utskottet i första raden af sitt utlåtande yttrat, att mot förslaget kunde göras gällande de viktigaste betänkligheter. Jag genomläste derpå mycket uppmärksamt utlåtandet, men af de starka skälen och de viktiga betänkligheterna har jag icke funnit synnerligt stora spår. Jag ber att få gifva skäl för denna min mening. Först anför Utskottet, att staten en gång för ingående af lagligt äktenskap valt den form, som staten från sin synpunkt funnit derför mest passande. Det är väl dock icke alldeles så gifvet, att staten en gång valt denna form, ty den har ju så småningom utvecklats sig till hvad den nu är, så att den i sjelfva verket endast är en utvecklings-

form, som mycket väl kan tåla vid att än vidare utvecklas. Då Utskottet derefter säger, att staten icke gerna endast af afseende å en eller annan individs skiljaktiga mening kan lemna valfrihet mellan den nuvarande formen för äktenskaps ingående och en helt annan, så synes Utskottet icke hafva gjort sig synnerligen väl underrättadt om den allmänna meningen i landet. Ty det är icke en eller annan individ utan tusentals tänkande medborgare, som stå bakom denna mening. Det starkaste skälet mot förslaget torde väl vara det, som Utskottet anført, att statskyrkan skulle uppträda vid vigselförrättningen icke blott såsom religionens och kyrkans tjenare, utan ock såsom *statens* tjenare, att åt kontrahenternas förbindelse gifva borgerlig kraft. Utskottet lägger härvid synnerlig vikt på orden: *statens* tjenare, och det synes som om Utskottet skulle uppfattat Herr Ekmans motion som innebärande en klagan öfver att den kyrkliga vigseln icke skulle gifva nog borgerlig kraft åt äktenskapsförbindelsen. Men det är icke häröfver som motionären klagar, utan öfver det samvetstvång, som innefattas deri, att kontrahenterna nödgas begagna den kyrkliga vigseln. Skälet, hvarför Utskottet icke vill gifva valfrihet åt kontrahenterna i detta afseende, är enligt Utskottets tanke det, att sådant icke skulle öfverensstämma med det svenska folkets åskådningssätt och önskan. Mine herrar, det fans verkligen en tid, då detta stred mot folkets åskådningssätt och önskan. Det var den tid, då vår nation låg försänkt i okunnighetens mörker och lät blindt leda sig af ett fanatiskt-ortodoxt presterskap. Den tiden är nu förbi; vårt presterskap är icke mera så beskaffadt, och svenska folket tänker nu sjelfständigt. Sjelfständigt tänkande medborgare och medborgarinnor kunna icke hafva det åskådningssätt, att samvetstvång är nödigt eller nyttigt för samhällslifvet. Sjelfständigt tänkande män och qvinnor kunna icke hafva den önskan, att religiös ofrihet bör råda.

Lag-Utskottet påstår slutligen, att det finnes länder, der civil-äktenskapets införande förringat äktenskapets helgd. Det skulle hafva varit godt, om Utskottet velat påvisa hvilka dessa länder äro. Ty då detta påstående nu står obevisadt, så måste man antaga att det hörer till de slagord, som man tager fram för att skrämna, men som vid närmare undersökning befinnas sakna sanningens grund. Jag ber få säga, att Lag-Utskottet tänker väl lågt om svenska folket och dess åskådningssätt. Jag vågar deremot tänka högt om detta svenska folk och dess representanter, och jag hoppas derföre att de skola bifalla Herr Ekmans motion. Den är icke samhällsvärdlig i sitt syfte, utan begär blott den naturliga rätten, att hvarje medborgare och medborgarinna må vid sitt vigtigaste steg i lifvet ega frihet att välja den form, som är med hans eller hennes samvete bäst förenlig. Jag yrkar bifall till Herr Ekmans motion.

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

*Ang. valfrihet
för svenska
statskyrkans
medlemmar
att avsluta äk-
tenskap inför
kyrklig eller
borgertlig
myndighet.
(Forts.)*

Herr Grefve Sparre: Det är endast den omständigheten, att ingen af Utskottets ledamöter uppträd till försvar för Utskottets betänkande, som förmått mig att nu begära ordet. Att döma efter detta första exempel, tviflar jag icke på att vi under detta riksmöte skola blifva uppbyggde med ganska grundliga religiösa afhandlingar. För min del får jag säga, att jag aldrig kunnat förstå det berättigade uti dessa ständiga rop på frihet i kyrkligt och religiöst hänseende, som numera höras från alla håll. Jag har nemligen alltid föreställt mig att vi här i Sverige ega just så mycken frihet i religiöst afseende, som öfverensstämmar med folkets åskådningssätt, och att de beständiga ropen på samvets- tvång och barbari, samt att vi äro »sjunkne i mörker», för det närvarande åtminstone äro föga på sin plats. Jag hörde den förste talaren säga, att hvarje människa borde få handla efter sin »smak». men jag fruktar att vi då skulle få så många olika slag af smak, att vi till slut icke skulle veta huru vi hade det.

Jag föreställer mig också, att, så länge vi lefva uti ett samhälle, måste vi underkasta oss detta samhälls lagar och det allmänna åskådningssätt, der råder, såsom Utskottet också mycket riktigt anfört, och med min uppfattning öfverensstämmar fullkomligt den i landet rådande, att man icke bör borttaga den religiösa välsignelsen för betryggande af äktenskapets helgd.

Det är visserligen en sanning, såsom den förste talaren omnämnde, att under senare tider en mängd religiösa rörelser uppstått i vårt land. Vid min ankomst till det län, jag tillhör, funnos der en mängd sådana rörelser, stundom till och med våldsamma nog, men numera hafva dessa lyckligtvis till stor del lagt sig, och jag tror att, om man endast gent emot dem förhåller sig lugn och låter dem ostörtd hafva sin gång, så dö de så småningom bort af sig sjelfva. Det är endast några exalterade hufvud som göra väsen af sig, men förr eller senare återtaga sakerna dock i allmänhet sin jemna gång, och så hoppas jag äfven i detta fall skall blifva händelsen. Då den förste talaren tog så illa vid sig, derföre att Lag-Utskottet sagt, att en förändring i den nuvarande formen för äktenskapet icke skulle öfverensstämma med svenska folkets åskådningssätt och önskan, så får jag säga att, om den kyrkliga vigseln icke tillfredsställer en och annan individ, är det väl dock ännu icke många, som vilja ingå äktenskap utan den religiösa välsignelsen, och om detta en gång inträffar, hvilket jag med Guds hjälp hoppas ännu skall dröja länge, då må de, som hysa en sådan åsigt, få sin vilja fram och välja det civila äktenskapet eller det s. k. fria äktenskapet, rent ut sagdt, konkubinaten.

För min del anhåller jag således om bifall till Utskottets hemställan, under förhoppning att jag i detta fall har Kammarrens majoritet på min sida.

Herr Nyström: Med anledning af det stora intresse, jag huser för denna fråga, och då jag vet att mångas blickar äro fästade på denna församling och dem, som här uppträda i denna sak, anser jag det vara nödvändigt att med några ord klargöra min och de med mig lika tänkandes ställning i frågan.

Det är helt naturligt att man, såsom redan af diskussionen kunnat skönjas, kommer att brännmärka vissa representanters uppträdande här såsom en begynnelse till en stormlöpning emot åldriga, heliga institutioner. Det är för att betaga dem, som hysa en sådan mening, alla farhågor, som jag nu begärt ordet, äfvensom, då jag för min del vill tillstyrka bifall till motionen, för att angifva de särskilda synpunkter, ur hvilka den enligt min åsigt väl låter försvara sig.

Jag vill då först och främst visa, huru den ur rent kristlig synpunkt låter försvara sig; för det andra huru den stämmer öfverens med den gamla katolska kyrkans åsichter; för det tredje huru den håller stånd, äfven om man ser den från luthersk ståndpunkt, och slutligen huru den, äfven från svensk konstitutionel synpunkt sedd, bör vinna deltagande och bifall.

Mot dem, som frukta för att man genom denna motion angriper kristendomen sjelf, vill jag till en början hänvisa till trenne ord af kristendomens stiftare, vittnande om att han alldeles icke gjorde anspråk på någon myndighet eller domsrätt i rent borgerliga angelägenheter. Så, då man satte i fråga om han ville erlägga den vanliga tempelgården, gjorde han för sin del intet undantag derifrån (Matt. 17: 24 o. f.), och på tillfrågan, om man borde gifva kejsaren skatt, svarade han: »Gifver kejsaren hvad kejsaren tillhör». (Matt. 22: 21.)

Då man uppfordrade Kristus att skifta arf mellan bröder, svarade han: »Hvem har satt mig till domare eller skiftesman öfver eder?» (Luk. 12: 14.)

Det är således icke på någon Kristi utsago eller befallning man får stölja sig, då man yrkar på att den äktenskapliga föreningens ingående skall klädas i en religiös dräkt eller bekräftas med en religiös ceremoni.

Tvärtom, såsom Hagenbach uttrycker sig i sin kyrkohistoria (I, 293), »till sin borgerliga sida voro äfven de kristnas äktenskap hänvisade till den hedniska (romerska) lagen om giftermål». Man har sålunda icke någon den ringaste rättighet att påstå, att det skulle stå i strid med Kristi lära eller vara emot hans ord att väcka eller understödja ett förslag sådant som det, hvilket här föreligger.

Jag öfvergår nu till den gammalkyrkliga eller katolska synpunkten. Motionären har redan erinrat om, att det dröjde 800 år, innan någon föreskrift om vigsel såsom nödvändig för äktenskapets giltighet kom i fråga. Af åtskilliga katolska kyrkolärares skrifter framgår det också alldeles otvetydigt, att det borgerliga

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

Ang. valfrihet
för svenska
statskyrkans
medlemmar
att avsluta äk-
tenskap inför
kyrklig eller
borgerlig
myndighet.
(Forts.)

äktenskapet ansågs såsom äktenskapets väsende. Teoretiskt åtminstone vidhöll man detta; och det var endast ur praktisk synpunkt man sökte konformera alla äktenskap genom att höja dem till kyrkliga. Klarast uttryckte de katolska kyrkorättslärarne denna skilnad så, att det borgerliga äktenskapet kallades *matrimonium legitimum*, och det af kyrkan ratificerade deremot *matrimonium ratum*. Således hvarken ur kristlig el' er gammalkyrklig katolsk synpunkt kan civiläktenskapet stämplas såsom något konkubinat, utan alltid ansågs det såsom ett fullt lagligt och hederligt äktenskap.

För det tredje den lutherska synpunkten. Det har redan af föregående talare anförts åtskilligt af Luthers egna uttalanden i frågan, så väl i hans mästertliga skrift »om äktenskapssaker» 1530 som äfven i hans »äktenskapsagenda för enfaldiga prester», utgifven 1546. I båda dessa skrifter uttalar han alldeles tydligt sin åsigt, att äktenskapet är en civil inrättning, med hvilken presterna alls icke borde hafva något att skaffa. På ett ställe uttrycker han detta så: »Ty börja vi först med att blifva domare i äktenskapssaker, så ryckas vi med i strömmen, så måste vi också decretera straff, så måste vi till sist döma öfver lif och gods och blifva helt och hållet indragna uti och likasom öfversvämmade af de världsliga ärendena». Derföre ansåg han betänkligt och ogillade bestämdt, att det evangeliska ordets tjenare skulle såsom sådana hafva något att göra med äktenskapets sanktionerande. Och gå vi till den lutherska kyrkans bekännelseskriter och företrädesvis Augsburgiska bekännelsen, så finna vi der i art. 16 och 18 uttaladt, att »äktenskapet hör till de borgerliga ting, som en kristen må bruka», och att »det har sin plats i det område, som är lemnadt åt den *menckliga friheten*». I 28 art. heter det vidare: »då biskoparne fingo makt eller jurisdiction att fälla utslag i vissa saker, såsom äktenskap och tionde, så hade de det blott genom mencklig rätt». För att anförä ytterligare ett ord, som visar den lutherska teologiens ståndpunkt i frågan, då denna teologi stod som högst, ber jag att få citera ett utlåtande af Johannes Gerhard i hans *loci theologici*; han yttrar der *loc. XXVI*: »Väl medgifva vi, att vigseln är införd i en nyttig och god afsigt, och att spår dertill finnas i Guds ord; men dock måste vi erkänna, att det ej derom fins någon uttrycklig befallning i detta ord, och följaktligen kan den ej höra till äktenskapets väsende. Dertill kommer, att äktenskapet sjelf mycket väl kan bestå utan den kyrkliga välsignelsen, ty en lagformlig öfverenskommelse rättsgiltiga personer emellan om ett oskiljaktigt samlif kan ega rum utan att välsignelsen kommer dertill». (Se *Civiläktenskapet*, af Doktor A. G. Rudelbach, Stockholm 1868, pag. 60). Sålunda må man icke komma med den invändningen, att det är några från kättare eller sektmakare lånade idéer, som legat till grund för motionärens framställning, utan är det på pura, genuina lutherska grundsatser, som denna framställning stödjer sig.

För det fjerde vill jag tillstyrka motionen ur svensk konstitutionel synpunkt. I det afseendet ber jag att få åberopa hvad den lutherske teologen Rudelbach yttrar i sin bok om civiläkenskapet, sid. 89. »En stat», säger han der, »som har gifvit religionsfriheten rum och herberge, kan icke bibehålla vigseln såsom det enda giltiga tecknet på äktenskapets notorietet; den måste nödvändigt, både för att försäkra sig sjelf och sätta sig i rätt förhållande till *alla* religionssamfund, af hvilka dess medborgare äro medlemmar, bestämma civiläkenskapet såsom äktenskapets *fundamentalalag* och rätt och betrakta såsom en fri sak såväl vigseln som alla öfriga kyrkobruk, hvarmed de särskilda religionspartierna torde omgifva äktenskapet.»

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

Nu säger man: ja, det må vara, der det finnes fullständig religionsfrihet. Jag svarar, att vi just här i Sverige hafva fullständig religionsfrihet oss tillförsäkrad, icke genom sekundära lagar och författningar, utan genom den lag, som står öfver alla andra lagar, nemligen grundlagen. Om vi gå till äldre grundlagar och efterse hvad de uti detta hänseende stadgade, så finna vi i 1772 års regeringsform följande bestämmelse: »så skall härefter, som tillföre, så väl *Konungen* som *alla Embetsmän* och *Undersåter* här i Riket, först och främst blifva vid Guds rena och klara ord, såsom thet uti the Prophetiska och Apostoliska skrifter författadt, uti Christeliga Symbolis, Lutheri Catechismo, then oförändrade Augsburgiska Confession förklaradt, och i Upsala Concilio, samt förra Riksbeslut och Förklaringar theröfver stadgad är.» Enligt nyssnämnda regeringsform fans alltså ingen religionsfrihet, utan konungen, embetsmännen och alla öfriga undersåtar skulle då erkänna och vidblifva alla de nyssnämnda skrifter och beaktelser. Sedermera finna vi, hurusom Kongl. Maj:t år 1781 antog Riksbeslutets förslag om en mera utsträckt religionsfrihet. Konung Gustaf III utfärdade nemligen då ett öppet bref, deri han säger: »Wi wele förthenskul härmed samt igenom thetta Wårt Öpna Bref och Påbud, til alla wederbörandes efterrättelse så in-som utom Riket, almänneligen kungöra och tillkännagifva, thet Wi öfwer hela Wårt Rike, med thes underliggande Provincier, tillåtit, under en fri och otwungen Religions-Öfning, en *fullkomlig Samvets-frihet*. Wi försäkra *tillika*, at the af fremmande Religioner, som antingen sig här i Riket nedsatt eller framdeles sig härstädes nedsätta, skola icke allenast niuta sin Religions-frihet» etc. Af den senare punkten finner man, att påbudet afsåg i första rummet svenska undersåtar. Så stod saken, då 1809 års stats-hvälfning kom och det i regeringsformen infördes helt andra bestämmelser rörande religionsfriheten. Om konungen stadgades det, att han alltid skall vara af den rena evangeliska läran, och det-samma skulle gälla de civile embetsmännen, så att till statsråd, justitieråd o. s. v. endast skulle få utnännas personer, som bekände nyssnämnda lära. Men i § 16, som handlar om undersåtar

Ang. valfrihet
för svenska
statskyrkans
medlemmar
att afskuta åk-
tenskap inför
kyrklig eller
borgerlig
myndighet.
(Forts.)

i allmänhet heter det, att Konungen bör »ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, såvidt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer». 1809 års regeringsform skilde sig sålunda väsentligt från 1772 års deruti, att i den förra stadgades rörande undersåtar i allmänhet, att hvar och en skulle lemnas fri och otvungen i utöfningen af sin religion. Då förslaget till 1809 års regeringsform förhades till behandling i Konstitutions-Utskottet, anmärktes af biskopen, doktor Nordin, att han icke kunde i annan mening bifalla hvad i denna 16 § stadgades om en fri religionsöfning, än att derigenom icke skulle vara förändradt hvad allmänna lagen om svensk mans religion förordnade. Men denna reservation lemnades af de tre verldsliga stånden utan afseende. Uti Utskottets utlåtande öfver de anmärkningar, som hos rikstånden gjorts emot förslaget, heter det med anledning af det i presteståndet gjorda yrkande att, *äfven konungahuset* borde vara af den rena evangeliska läran, att »detta stadgande är, såvidt det beträffar de Kongl. prinsarne, i successionsordningen intaget, och man lärer ej kunna föreställa sig, det en regent skulle underlåta att uppföda sina söner i den lära, som är ett hufvudsakligt vilkor för tronföljden. Det vore kan hända på en gång opolitiskt och onyttigt, att än vidare utsträcka denna föreskrift. Det är endast Konungens böjelse, i förening med afseende på fäderneslandets fördelar, som torde böra bestämma hans val af en gemål; *prinsessorna åter ega ingen arfsrätt till tronen och kunna således ej af några statsskäl beröfras den hvarje undersåte tillagda religionsfrihet.*» Man hade således yrkat att hela konungahuset skulle vara af den rena evangeliska läran, men Konstitutions-Utskottet satte sig deremot och förklarade, att de Kongl. prinsessorna borde hafva samma religionsfrihet som hvarje annan undersåte.

Vidare hade i presteståndet yrkats, att det hägn, som landets religion bör åtnjuta, måtte i 16 § utmärkas genom följande tillägg: »så vidt derigenom icke tillskyndas men och skada för den rena evangeliska läran, icke störes samvetets lugn» etc. Derpå svarade Utskottet: »Då alla band på samvetet snarare tjena att tillskapa skrymtare, än rätta kristne; då tvånget, långt ifrån att skänka öfvertygelse och förbättra hjertat, ofta födt af sig fanatiska sekter och blodiga förföljelser; då äntligen religionen säkrast försvaras genom sin egen gudomliga kraft; anser Utskottet en fri religionsöfning, med iakttagande af de i § föreskrifne förbindelser, ej vara vådlig för religionens sanning, ej kunna betagas ett samhälle, der hvarje nyttig, lugn och laglydig medlem njuter skydd.»

Härmed blef det alltså, lika tydligt som att två gånger två är fyra, uttryckligen förklaradt, att 16 § Regeringsformen medgifver hvarje svensk medborgare i allmänhet sådan religionsfrihet, att han icke

behöfver tillhöra den rena evangeliska läran. Om sålunda en far tillhör statsreligionen, så behöfver han likväl icke uppfostra sin son i densamma. Det var just denna frihet, som Stats-Utskottet ville hägna åt de Kongl. prinsessorna, så att, om deras fader tillhörde luterska läran, de likväl icke skulle behöfva uppfostras i samma lära, utan i stället finge i det afseendet åtnjuta samma frihet, som tillförsäkrats hvarje svensk undersåte. Då nu Sveriges grundlag tillerkänner hvarje svensk undersåte, utom nämnda personer, full religionsfrihet, så synes deraf naturligen följa, att hvad den lutherske teologen Rudelbach yttrat angående nödvändigheten af civiläktenskapets införande i de länder, der religionsfrihet är rådande, eger full tillämpning på Sverige.

För min del skulle jag icke haft något att invända, om motionären, i stället för att föreslå valfrihet mellan civil och presterlig vigsel, hade föreslagit införande af obligatoriskt civiläktenskap. Det må väl vara klart, att ett sådant förslag kauske skulle hafva haft mindre utsigt till framgång än det nu föreliggande, och att så väl det ena som det andra förslaget nu torde falla, men lika klart är också, att faller förslaget nu, så faller det framstupa och icke baklänges. Derföre må vi nu icke misströsta, utan hoppas att den i vårt land genom grundlagen oss tillförsäkrade frihet på det religiösa området också skall varda oss gifven bekräftande den fråga, som nu föreligger.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra anhåller jag att få yrka bifall till motionärens framställning.

Herr Nyqvist: Nykommen som jag är till Riksdagen, kan jag icke hafva klart för mig huru landet ligger. I det allra längsta vill jag dock hysa den förhoppning, att flertalet i denna Kammare måtte komma att biträda motionärens billiga framställning i detta ämne.

Det var med icke liten förvåning som jag tagit kännedom om Utskottets i denna fråga afgifna utlåtande. Utskottet säger bland annat att i motionen blifvit för mycket begärdt. Är det verkligen för mycket begärdt, att svenska folket kommer i åtnjutande af vissa medborgerliga rättigheter, som det fått sig i grundlagen tillerkända? Jag frågar ännu en gång om detta är för mycket. Om Utskottet i stället blott insatt det enda ordet *icke* framför *för mycket*, så skulle jag hafva varit belåten. Men det är nu en gång och det har alltid varit så, att så snart det gällt presterliga privilegier och att statskyrkan skulle få maka åt sig ett litet grand, så har man sett hvarje förslag i sådant afseende vara för mycket begärdt.

Herr Lektor Waldenström har vid innevarande riksdag väckt en motion. Det skall blifva roligt att se, om man icke äfven angående densamma skall säga, att der blifvit för mycket begärdt. I nämnda motion har framställning blifvit gjord derom,

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

Ang. ralfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att avsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet. att lekmännen skulle beredas rättighet att deltaga i biskopsval, hvilket jag för min del icke kan finna vara annat än en billig begäran. Jag anför emellertid detta icke derföre, att jag skulle vara en beundrare af biskopsdömena, ty jag tror icke att de religiösa samfunden skulle förlora derpå, att biskopstjensterna indroges, utan emedan jag är viss derom, att den svenska staten skulle få god valuta genom denna indragning.

(Forts.)

Jag skall icke vidare upptaga Kammararens dyrbara tid. Då redan åtskilliga talare tydligt ådagalagt att icke för mycket blifvit begärdt i motionen, skall jag åtnöja mig med att yrka bifall till densamma under uttalande af den förhoppning att, innan klubban faller, Kammararens flertal skall instämna med mig och sålunda biträda motionen.

Herr Blomberg: Den siste talaren framhöll i synnerhet, att icke för mycket blifvit begärdt i denna motion. Enligt min uppfattning är det icke *nog* mycket begärdt, och jag instämmer derföre i det slut, hvartill Utskottet kommit. Om här blifvit yrkad att civiläktenskapet skulle blifva den obligatoriska formen för äktenskapets ingående, så skulle jag för min del varit med derom, och jag gillar fullkomligt hvad i denna rigtning yttrats. Men denna frihet till väljande mellan olika former för äktenskapets ingående kan jag för min del icke gilla, och det synes mig att den i sjelfva verket måste anses stridande mot de principer, som uttalats af åtskilliga af den sidans talare. Är det så, såsom det för visso är, att äktenskapet till sitt väsen är en borgerlig inrättning, bör staten anordna en fast och bestämd form för dess ingående. Valet mellan olika former kan lätteligen leda till den föreställningen, att man har äktenskap af olika valör, och kan således verka till undergräfvandet af äktenskapets helgd. Det är af detta skäl, som jag icke vill vara med om beviljandet af sådan valfrihet, som ifrågasatts, utan anser att det för närvarande är lämpligast att förblifva vid hvad som är. Det behof, som af motionären framhållits, synes mig icke heller höra till de mest behjertansvärda, då han talar om statskyrkans medlemmar, och då hela deras »samvetsnöd» skulle bestå deri, att de utan synnerlig andakt måste åhöra några böner.

Men, som sagdt, införandet af *obligatoriskt* civiläktenskap anser jag högeligen önskligt just för att förebygga de besynnerliga föreställningar, som redan äro rådande, nemligen att det gifves äktenskap af olika valör. Som bekant, finnes civiläktenskap redan nu, och så snart det finnes, är dörren öppen för sådan missuppfattning. Men då jag säger att jag skulle önska civiläktenskapet såsom den enda formen för äktenskap, torde jag få nämna något om det sätt, på hvilket jag tänkt mig detta lättast skola kunna åstadkommas, ehuru denna fråga icke nu föreligger. Man har då att bestämna, hvilken civil myndighet härvid skulle

tagas i anspråk och jag tänker mig då, att statskyrkans prester i detta fall skulle vara de lämpligaste. Lag-Utskottet anför mycket riktigt, att dessa äro att betrakta icke blott såsom kyrkans tjänare utan också såsom statens tjänstemän. Visserligen har häremot invändts, och detta med fullt skäl, att det nuvarande vigselformuläret ej gifver stöd för denna uppfattning, men hela reformen, som då behöfdes för att ställa alla berättigade anspråk till freds, vore, enligt min uppfattning, att detta vigselformulär delades i två delar, en del, i hvilken vigselförrättaren — jag beagnar här ordet vigsel i dess allmänna och rätta mening — handlade uteslutande som statstjänsteman och hvari ej inginge några konfessionella eller kyrkliga uttryck, och en annan del, i hvilken han uppträdde såsom kyrkans tjänare och å statskyrkans vägnar invigde äktenskapet, hvilken del han icke skulle begagna annat än efter särskildt framställd begäran. En sådan anordning skulle medföra särdeles stora fördelar utan att behöfva rubba förutvarande förhållanden eller kasta en ny sysse'sättning öfver på andra tjänstemän.

Detta kan med skäl sägas ligga utom ämnet likasom åtskilligt annat, som under diskussionen yttrats. Det hufvudsakliga, som jag velat säga, är det, att jag icke kan vara med om en ytterligare utsträckt valfrihet mellan olika former för äktenskaps ingående, äfvensom att jag anser att ett sådant medgifvande icke skulle vara ett steg på vägen till civiläktenskaps införande såsom den enda formen, utan snarare ett steg *ifrån* detta mål.

Herr Thomasson: Kammaren delar otvifvelaktigt den grundsats, Lag-Utskottet alltid brukar följa, företrädesvis i afseende å lagstiftning på det kyrkliga området, att nemligen icke tillstyrka förändringar i det bestående, förr än fullt giltiga skäl gifvas för, att detta icke längre motsvarar tidens kraf och det allmänna rättsmedvetandet. Sådana bevis har dock Utskottet icke funnit föreb bragta i denna sak. Det hufvudsakliga, som den ärade motionären anført till stöd för sitt yrkande, torde kunna sammanfattas deri, att den forna pieteten för svenska statskyrkan och för dess presterskap vore i aftagande, och att det skulle kännas som ett samvetstvång för åtskilliga af dem, som stå qvar i denna kyrka, att låta sig af dess prester vigas. Hvarken af det ena eller andra torde följa, att icke det oakadt den kyrkliga vigseln är det värdigaste och det allmänna åskådningssättet mest tilltalande sätt att knyta en för lifvet gällande förbindelse. Af dessa statskyrkans medlemmar, som känna samvetsbetänkligheter för att låta sig af kyrkans tjänare vigas och som jemväl i andra ting icke vilja låta sig af dem betjenas, kunna väl knappast grundade anspråk framställas derpå, att staten för deras skull skulle förändra den form, som staten funnit mest ändamålsenlig för att gifva helgd åt äktenskapet, så länge nemligen denna form af allmänna meningen uppbäres, hvilket jag är öfvertygad ännu är förhållandet i Sverige

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att avsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet. med den kyrkliga vigseln. Om nu denna såsom religiös akt icke tillfredsställer vissa personers »smak» — det är motionären och icke jag, som dragit ner saken till en smakfråga — måste de väl kunna underkasta sig att låta vigseln gälla såsom en borgerlig bekräftelse på den äktenskapliga föreningen, såsom den ju också är, och sedan låta denna borgerliga förrättning åtföljas af de religiösa ceremonier, som bäst motsvara deras andliga uppfattning.

(Forts.)

Det är utan tvifvel, att svenska statskyrkan behöfver reformeras, men efter min mening bör detta ske derigenom, att kyrkan upptager och gör sig till målsman för stora allmängiltiga religiösa sanningar, som äro egnade att kring sig samla och till kyrkan återföra alla dessa, som irra kring i alla riktningar utan ro eller fotfäste någonstades, som icke finna sig till freds vare sig inom kyrkan eller utanför henne. Men icke bör reformsträfvan- det gå ut på att genom ett ständigt naggande och tummande på kyrkans ordning och lagar söka behaga vissa individers subjek- tiva tycke och smak, ty på sådant sätt skulle svenska kyrkan snart reformera i hjel sig sjelf, hvilket, om än en eller annan icke skulle hafva något deremot, dock icke af svenska folkets flertal, jag är viss derom, anses önskvärdt. Jag anshåller, Herr Talman, om bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr A. G. Jönsson: Äktenskapet har af mig alltid ansetts för en helig förbindelse. Denna öfvertygelse har icke blifvit rubbad af den debatt, som här egt rum, men deremot har jag under densamma blifvit klart upplyst derom, att formen för äktenska- pets ingående bör vara fri. Jag tycker alltså, att det skulle vara ögent att neka statskyrkans medlemmar att begagna den form för ingäendet, de sjelfva anse företrädesvis lämplig. I detta afseende har en liten bild föresväfvat mig under debatten. Jag har tänkt mig ett rum, till hvilket menniskor hafva tillträde under vissa villkor och förutsättningar, ibland dem den att vara försedd med biljett. Till detta rum finnas två ingångar, en större och en min- dre. Vid den ena står presten såsom portvakt, och vid den an- dra kronofogden. Under sådana omständigheter kan det väl icke anses nödvändigt att blifva dissenter för att få inträde genom den senare dörren, utan är väl för sådant ändamål nog att hafva i behörig ordning skaffat sig biljett, d. v. s. lysningsattest från presten. Genom motiveringen till motionen och den här förda diskussionen hafva vi blifvit fullt öfvertygade om, att det från krist- lig synpunkt icke är nödvändigt att begagna kyrklig vigsel; kyrko- historiska auktoriteter hafva anförts till stöd derför, att det måste anses alldeles fritt att välja den form vi vilja för äktenskapets af- slutande. Jag vet då icke, hvarföre svenska Riksdagen af småaktig ogenhet skulle neka en del personer att ingå genom den ena af dörrarne, då två dörrar finnas. En talare har här visserligen deremot erinrat, att man ej borde öfverflytta besväret med äkten-

skaps afslutande till andra myndigheter än dem, som nu ombestyras detta, men för min del tror jag, att en kronofogde aldrig skulle neka att mottaga ett dylikt uppdrag, helst han ju därför erhåller protokollslösen samt dessutom får vara den förnämsta gästen på brölloppet. Jag yrkar således bifall till motionen och vill icke uppehålla Kammaren med ett längre föredrag.

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.

(Forts.)

Herr Joh. Ohlsson: Det kan må hända anses öfverflödigt att förlänga diskussionen i denna fråga, då, såsom redan antydts, dess utgång i denna Kammare på förhand torde kunna anses gifven. Det har för öfrigt redan anförts så mycket till motionens försvär och för det tidsenliga i dess syfte, att jag, då jag instämmer med dem som i denna riktning yttrat sig, ej kan hafva så mycket att tillägga. En talares yttrande har dock särskildt föranledt mig att begära ordet. Han talade om ropen på frihet och tyckte att de gå något för långt. Mine herrar, ropen på frihet hafva alltid gjort sig gällande och komma alltid att göra det. Men här synes vara fråga om något mer än frihet, om en rättighet, om legal *likställighet*. Vi statskyrkans medlemmar äro nemligen ställda i en mindre gynsam ställning än de statens medlemmar, hvilka ur kyrkan utträdt, ja, de lojala statskyrkans medlemmar stå i en ogynnsammare ställning än de illojala. Genom Kongl. förordningen af år 1880 är det tillåtet för dem, som icke uppfyllt statskyrkans vilkor i afseende på sakramenten, att ingå borgerligt äktenskap, men för dem, som i allt uppfylla dessa vilkor, finnes icke denna rättighet. Och ännu mera; vi hafva alltid haft och hafva ännu ett slags civiläktenskap, grundadt på 1734 års lag och på 1680 års kyrkoordning, hvilket icke blott är tillåtet, utan i vissa fall ålagdt såsom en pligt, om nemligen parterna begått en handling, som närmar sig sedlighetsbrott och som blir det, i fall icke äktenskapet går i fullbordan. Under sådana förhållanden synes det mig vara en väl grundad rättighet, statskyrkans medlemmar begära, då de fordra åtminstone samma förmån som de illojala, för den händelse de skulle vilja begagna sig deraf. Men Utskottet anser, att svenska folkets åskådningsätt icke skulle öfverensstämma med den lagförändring, som här är ifrågasatt. Hur Utskottet kommit till denna slutsats, kan jag naturligtvis icke veta, men, så vidt jag kunnat erfara, synes meningen vara mycket allmän derom, att den af motionären nu föreslagna förändringen, som ju ej skulle tvinga någon att frångå det gamla, måtte komma till stånd. Utskottets påstående innebär dessutom, att de civiläktenskap, som nu ingås, icke skulle ega det anseende, som andra äktenskap. Jag tror dock icke, att det kan uppvisas ett enda fall, då man visat äkta makar, som ingått äktenskap på grund af nu gällande undantagslagar, mindre aktning än sådana makar, som anlitat kyrklig vigsel. De af Utskottets ledamöter, som varit i tillfälle att öfvervara vigselceremonier, torde väl icke

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att avsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

sakna erfarenhet om, hur det i allmänhet tillgår vid bröllop. En religiös ceremoni är snart sagdt alldeles oförenlig med alla de yttre anordningar, som der förekomma. En sådan religiös handling kan endast försvaras under den förutsättning, att den försigår i kyrkan, såsom ursprungligen var fallet, men så snart det blef medgifvet att utföra den hvar som helst, kan den lätt profaneras. Jag för min del anser det icke fullt värdigt, att en kyrklig ceremoni ställes i samband med alla de anordningar, som vanligen förekomma vid bröllop. Här äro väl brudparets tankar vid ett sådant tillfälle, om icke hos hvarandra, hvar föräldrars och målsmäns tankar, om icke hos brudparet, deras klädsel, uppförande och dylikt? Men till andakt äro sinnena vid en sådan ceremoni sällan stända.

Det är också någonting annat, som jag skulle vilja säga, då jag nu har ordet. Det viktigaste spörsmålet blir nemligen: ligger någon väsentlig vikt uppå en kyrklig vigsel? Naturligtvis så länge vi ega ett lagstadgande, som för statskyrkans lydiga medlemmar gör presterlig vigsel till ett vilkor för äktenskapets giltighet. Men ligger det någon väsentlig vikt på vigseln med hänsyn till äktenskapets natur? För att i det hänseendet kunna skapa mig ett klart begrepp, har jag sökt göra mig reda för några viktiga moment i äktenskapets historia och dervid kommit till det resultat, att hos alla folk, der ett ordnadt äktenskapsförhållande förekommer, och äfven hos oss från urminnes tider, det väsentligast bindande legat i det ekonomiska aftalet och i trolofningen. För att närmare klargöra detta nödgas jag erinra om några drag ur vigselns historia, och jag vill härvid i synnerhet fästa mig vid huru vida äktenskapet, huru vida vigseln har någon rot i kristendomen och således ingår såsom något viktigt moment i den kristna kyrkans grundsatser och följaktligen äfven i den svenska statskyrkan. Om vi forska i den urkund, som delvis ligger till grund för vår religion, nemligen gamla testamentet, så finna vi icke der den ringaste antydning om att kyrklig vigsel eller välsignelse förekommit vid äktenskaps ingående. Denna ceremoni infördes hos judarne först efter Jerusalem's förstöring, antagligen till följd af de egendomliga omständigheter, hvori detta folk då kom. Och se vi efter i samma urkunds fortsättning, nya testamentet, finna vi icke heller der den ringaste antydning derom, att presterlig vigsel var något ingående moment i den ursprungliga kristendomens lärosatser. Tvärt om antyder berättelsen om vår religionsstiftares åtgörande vid bröllopet i Kana, att han för sin del uppfattade bröllopet med dess anordningar såsom någonting rent världsligt, såsom ett samqväm för materiella njutningar.

Vidare finner man af apostlarnes skrifter, der de på något sätt vidröra denna ömtåliga fråga, att de funno något motbudande i vigselceremonierna med hänsyn till det prål och den flärd, som dervid gjorde sig gällande. Det var under sådana förhållan-

den i kristendomens början icke ens fråga om det i sitt ursprung rent *hedniska* bruket af vigsel för äktenskapets fastställelse; det blef först i slutet af andra århundradet en *sed*, att de, som ville ingå giftermål, skulle anmäla sin förlofning hos församlingens föreståndare eller äldste, och sedermera blef det äfven sed, att denna förlofning skulle vid äktenskapets faktiska början välsignas för de makar, som det önskade, men något tvång härtill förefans icke. Sedermera blef under det grekiska kejsardömet i lagen för dess vestland intaget ett moment, som angaf, att vigsel vore någonting tillrådligt och nyttigt, men alldeles icke nödvändigt, och vidare var kyrklig vigsel allt framgent, äfven då äktenskapet i den romerska kyrkan hade fått karakteren af ett sakrament, icke obligatorisk. Det kom först senare, om det ens ännu, med hänsyn till äktenskapets borgerliga giltighet, finnes en absolut obligatorisk fordran på vigsel inom den romerska kyrkan. Vigseln är der likväl så till vida obligatorisk, att de makar icke anses för sanna katoliker, som icke invigt äktenskapet med kyrklig välsignelse och messa. Vi hafva här i dag hört, hvad som var *vår reformators* mening om äktenskapet, och likväl är det först efter reformationen och *mot hans* tydligt uttalade önskan vigseltvånget blef infördt. Ett protestantiskt land har i detta hänseende bildat ett undantag, och det är Holland, som redan före reformationen hade stadgandet om obligatoriskt civiläktenskap infördt i sin grundlag, men der har det varit och är ännu tillåtet för dem, som vilja, att erhålla kyrkans välsignelse derjemte, och jag är viss på att, om Utskottet gjort sig mödan att studera den holländska äktenskapsstatistiken, Utskottet skulle, gent emot hvad det nu påstår, funnit, att just lutheranerna i Holland mycket allmänt anlita den frivilliga kyrkliga vigseln.

Bland stater, som infört vigseltvånget, återgick England redan år 1836 till civiläktenskap utan vigseltvång, och vi samt våra grannar hafva så småningom närmat oss samma ståndpunkt. Det återstår blott, såsom jag yttrade i början, att statskyrkans lojala medlemmar få samma rätt som dissenters och de illojala. Det är, mine herrar, såsom medlem af statskyrkan jag yrkar på denna rätt, icke för min skull eller deras, hvars naturlige målsman jag är och som jag låtit upptaga i statskyrkan, utan för statskyrkans egen skull. Ty det är fullkomligt säkert, att, om icke statskyrkan, i vår upplysta tid i den mån upplysningen stiger och i dea mån folket i följd häraf börjat tänka eller, såsom i en annan till Riksdagen ingifven motion antydes, sedan folket blifvit myndigt, inser, att hon måste låta de myndiga barnen sköta sina enskilda angelägenheter sjelfve efter bästa förstånd och omdöme, måste följdén blifva, att hon såsom hvarje annan halsstarrig fostermoder icke så långt bort i tiden kommer att stå alldeles ensam och öfvergifven af sina egna medlemmar. Och dock tror jag, att de fleste lika med mig gerna skulle vilja egna henne

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att afsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.
(Forts.)

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att avsluta äktenskap inför kyrklåg eller borgerlig myndighet. sin tacksamma vördnad och omvårdnad. Men gör hon det sjelf omöjligt genom sina målsmäns flertal, är det deras fel, icke värt, som yrka på tidsenliga reformer, om hon en dag blott finnes till i historien.

(Forts.)

Herr Wretlind: Jag skall be att endast ett par minuter få taga Kammarens tid i anspråk, då redan tillräckligt blifvit taladt om frågan i allmänhet. Det synes mig dock vara skäl ytterligare betona, att här icke är fråga om någon smaksak, såsom man här sagt, utan om likställighet inför lagen, och om en rättighet som icke bör förmenas den ena mer än den andra. Ty det är känt och äfven här påpekadt, att den rätt, som nu är fråga om att utvidga, finnes redan för en stor del medlemmar af svenska staten, nemligen dissenters samt icke döpta eller konfirmerade. Man kan väl icke neka, att mången, som så att säga utan eget bifall blifvit döpt och konfirmerad, kan med goda skäl begära samma rätt för sig som de, som icke äro döpta eller konfirmerade. Vidare är det ju skäl betona, att här är fråga om en sak, som har sitt berättigande ur sanningens synpunkt, d. v. s. det gäller att gifva sanningen sin rätt.

Utskottet säger i sitt afstyrkande af förslaget, att det icke öfverensstämmer med det svenska folkets åskådningssätt och önskan. Ja, om här vore fråga om att pålägga svenska folket ett tvång att underkasta sig civiläktenskap, så är det riktigt, som Utskottet anført. Men då man betänker, att det är fråga om att befria mången af svenska folket från en för dem osann handling, så tror jag man kan säga, att förslaget öfverensstämmer med svenska folkets åskådningssätt. Som det nu är, kan man deremot säga, att svenska kyrkan tvingar sina medlemmar att begå en för dem ofta osann handling. Den kan vara osann på två sätt, antingen då man icke aktar statskyrkans män och därför icke vill hafva något med dem att skaffa, eller också då man icke alls aktar religionen. Det är dessa två partier, man nu vill skaffa en rätt, som andra redan ega.

Det är vidare för mången en osanning uti sjelfva det sätt, hvarpå vigseln försiggår, ehuru härvid kan invändas, att möjligen vigselformuläret skulle kunna ändras. Men då man vet, huru konservativ svenska statskyrkan är, kan man nog tänka sig, huru svår en sådan förändring är att åstadkomma. När presten nu t. ex. frågar: »Inför Gud och denna kristna församling», medan någon af kontrahenterna kanske icke ens tror på en Gud, så är ju allt detta en osanning. Eller om presten talar om ett »ouplösligt äkta förbund», medan det kanske är två fränskilda makar, som sammanvigas; eller presten ber Gud välsigna deras förbund och de icke tro på Gud; hvilken hädelse blir då icke hela denna handling! Det är således för sanningens skull och för

att gifva den sin rätt, som man bör fästa afseende vid den framställda motionen och önska dess framgång.

Här är också sagdt, att äktenskapets helgd skulle förringas genom ett bifall till motionen; men man må komma ihåg, att de fleste därför icke skulle förneka sig religionens välsignelser. Talar-aren på elfsborgsbänken hoppades den tid vara aflägsen, då vårt folk icke mera ville emottaga religionens välsignelse. Det hoppas jag också; men jag tror, att de fleste, som önskade ingå civil-äktenskap, ändock skulle påkalla religionens välsignelse, ehuru måhända under en annan form än den nu af statskyrkan på- bjudna.

Jag vill slutligen påpeka en omständighet, som motionären kunnat anföra till stöd för sin motion, något som säkert icke heller Lag-Utskottet känt till och som kanske ingen af Kammarens ledamö-ter tänkt på, nemligen att helgden af det kyrkliga äktenskapet är för en del samhällsmedlemmar så stor, att den icke blott icke befordrar deras äktenskap, utan till och med hindrar dem derifrån. Jag har såsom läkare kommit i beröring med samhällets lägsta lager; såsom läkare vid Göteborgs barnbördshus under nio år, har jag der år efter år träffatt samma qvinnor, hvilka på mina frågor uppgifvit, att fadren vore densamma till alla deras barn och att de bodde tillsammans. Jag har då frågat: hvarföre låter ni icke lagligen viga er? Derpå har då svarats: vi hafva icke råd dertill. Detta låter besynnerligt, men i folkets föreställning ingår, att man för att viga sig måste hafva högtidskläder, och så måste man hafva något att gifva presten i gratifikation samt äfven något till en liten fest för att fira brölloppet. Detta hafva de emeller- tid icke råd till, och därför lefva de i konkubinats. Sådant skulle säkert icke förekomma, om man blott behöfde gå inför magistraten för att varda lagligen förenade. Det vore icke så högtidligt. Således skulle efter mitt förmenande civiläktenskapet, i stället för att medverka till, motverka konkubinats, ty kontra- henterna skulle blott behöfva ett protokollsutdrag på att de blif- vit förenade. Därföre anser jag visst icke, att de skulle blifva mer eller mindre trogna i sitt äktenskap än annars, men det är klart, att barnens ställning blir en helt annan, om de blifvit födda inom eller utom ett lagligt äktenskap.

Jag inskränker mig härtill och yrkar bifall till motionen.

I detta anförande instämde Herr *Thermænius*.

Vidare yttrade:

Herr Ekman: Då Kammarens uppmärksamhet redan så länge blifvit tagen i anspråk, skall jag afstå från ordet.

*Ang. valfrihet
för svenska
statskyrkans
medlemmar
att afsluta äk-
tenskap inför
kyrklig eller
borgerlig
myndighet.*

(Forts.)

*Ang. valfrihet
för svenska
statskyrkans
medlemmar
att avsluta äk-
tenskap inför
kyrklig eller
borgerlig
myndighet.
(Forts.)*

Herr Lewin: Jag vill till en början förklara, att jag hvar-ken kan eller vill stå till vars för alla de satser, som uttalas i Lag-Utskottets betänkande. Särskildt gäller detta om sista satsen, mot hvilken väl kunde vara åtskilligt att erinra, men som må stå för författarens räkning. För mig har det varit hufvudsak att tillse, huru vida min tanke kommit till slut lika med Utskottets, Jag skall villigt vara med om att införa obligatoriskt civiläkten-skap, göra denna form till den enda lagligen, nödvändiga för äk-tenskaps ingående, hvarefter det må ankomma på kontrahenterna sjelfva, om de så önska, att tillägga den kyrkliga bekräftelsen, men att såsom gällande regel låta det bero på en hvars »and-liga smak» att bestämma om formen för äktenskaps ingående, anser jag för min del icke vara att tillråda. På dagens andliga smak blir lätt en annan i morgon, och må hända skall snart sam-ma smak befinnas ovillig att underkasta sig någon yttre form, som ur det allmännas synpunkt är nödig för att konstatera till-varon af ett äktenskap. Jag instämmer för öfrigt till alla delar i yttrandet af en föregående talare, Herr Blomberg, som gifvit ett, så vidt jag nu kan döma, lyckligt uppslag till frågans praktiska lösning.

Jag får vidare bekänna, att jag ej rätt väl förstår den samvets-ömhet, som icke tål att höra några välsignande, förmanande ord ut-talad af hvilken människa som helst, äfven om denna människa lik alla andra har sina fel och svagheter. En ärad talare på elfsborgsbänken har här ordad om sin vidsträckt erfarenhet i hithörande frågor, och jag måste medgifva att denna erfarenhet ofta synes omfatta allt, som finnes till under himmelen och på jorden. Han sade att de lifliga andliga rörelserna inom Elfsborgs län numera skulle hafva väsentligen upphört att finnas till. Jag vågar att emot denna hans erfarenhet sätta min egen, som säger mig att dessa rörelser på senare tiden alltmer tilltagit och utgått i allt vidare kretsar. Derjemte ber jag att få inlägga min gensaga mot de uttryck af ringaktning, hvarmed samme talare ej sällan uppträder mot meningar, hvilka icke öfverensstämma med hans egen.

Herr Dickson: Vi hafva här under diskussionen fått höra många långa anföranden och kraftiga argument uttalas, icke för motionen, men för de obligatoriska civiläktenkapen. Hade denna senare fråga nu varit på tal, hade jag obetingadt sltit mig till ett förslag i sådan riktning, ty jag hyser den fulla öfvertygelsen, att det enda sättet att lösa tvister af detta slag är, att staten iakt-tager sin skyldighet att lagstifta i alla frågor, som röra borgerliga förhållanden, utan afseende på de särskilda medlemmarnes religiösa tro, och att staten sålunda bör göra civiläktenkapet obligatoriskt. Jag har den fasta öfvertygelsen, att detta förr eller senare kom-mer att ske, och jag önskade upplefva den dag, då sådant skedde, hvilket jag dock ej vågar hoppas. För sjelfva motionen åter har

icke ett enda giltigt skäl blifvit anfördt. Hvad motionären och de med honom liktänkande åsyfta är i sjelfva verket icke frihet utan snarare sjelfsvåld; de vilja bo kvar i det gamla huset och njuta af det skydd, detta kan förläna dem, så länge det öfverensstämmer med deras egna tycken, men de vilja icke rätta sig efter det gamla husets ordningsregler. Så snart ordningsreglerna icke längre passa dem, vilja de gå ut och in hur de behaga.

Under tillstyrkande af bifall till Utskottets motionen afstyrkande förslag och under uttrycklig förklaring, att jag för min del hyllar civiläktenskapet såsom obligatorisk institution, ber jag att få bestämdt motsätta mig ett sådant steg som det, hvarom här är fråga, och till motionären och de med honom liktänkande ber jag att få säga, att de må rätta sig efter ordningsreglerna, och strida ordningsreglerna emot deras uppfattning, så är dörren öppen; de må gå ut!

Ang. valfrihet för svenska statskyrkans medlemmar att avsluta äktenskap inför kyrklig eller borgerlig myndighet.

(Forts.)

Herr Grefve Sparre: Jag ber blott att med anledning af den ärade representantens på vestgötabänken bestridande af att de religiösa rörelserna inom Elfsborgs län varit i aftagande, spörja honom: Hur vet han det? På den tid, hvarom jag i mitt förra anförande talade, tillhörde han icke länet, och jag tror icke han har något begrepp om de dåvarande religiösa rörelserna på Dalsland, hvilka voro af den omfattning, att till och med biskopen ansåg sig böra göra en särskild resa till orten för att taga itu med dem. Dessa rörelser voro onekligen i hög grad genomgripande och de som nu finnas äro i jämförelse med dem af ringa omfattning. Jag står således vid hvad jag sagt och påstår att jag känner denna sak bättre än han.

Herr Ekman: Jag afstod nyss från ordet, men ber att nu med anledning af en senare talares yttrande få återupptaga det och yttra några ord. Den ärade talaren rigtade den anmärkning emot mig och de med mig liktänkande, att ehuru vi vilja bo kvar i det gamla huset, vi icke vilja rätta oss efter dess ordningsregler, och han slutade med att säga, att om vi icke ville rätta oss derefter, så stode dörren öppen: vi kunde gå ut. Derpå vill jag endast svara:

En förständig man, som vill behålla sitt husfolk, söker bereda det trefnad i hemmet. Är detta för trångt, så tillser han, att väggarna blifva utflyttade, så att han kan få behålla detta sitt husfolk. Den tid kan eljes komma, då skaror af tusende vända det gamla huset ryggen. Det vore väl, om vi derför mötte en sådan välvilja i detta gamla hus, att vi kunde förblifva deri, och uttrycket af en sådan välvilja skulle utan tvifvel ligga i tillmötesgående af den förevarande motionen. Derigenom skulle vi må hända kunna trifvas i det gamla hemmet, åtminstone till en tid.

Jag yrkar fortfarande bifall till min motion.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, framställde Herr Talmannen proposition å dels bifall till Utskottets hemställan och dels afslag å densamma och bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann Herr Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, godkändes och anslogs en omröstningsproposition, så lydande:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 3,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets förvarande hemställan, bifallit Herr E. J. Ekmans i ämnet väckta motion.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, utföll med 109 Ja och 63 Nej, och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

§ 10.

Afgåfvos nya motioner af:

Herr *J. Andersson* i Knarrevik, N:o 145, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning och framläggande af förslag, i fråga om förändrade föreskrifter rörande vården af medellösa sinnessjuka i riket; och

Herr *J. G. Granlund*, N:o 146, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om utredning beträffande undervisningen i enskilda högre skolor för kvinlig ungdom, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes Stats-Utskottets Utlåtande, N:o 5, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker, samt angående vilkoren för sådana statsbidrags, äfvensom odlingslåns erhållande.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr	<i>J. Bengtsson</i>	under	5 dagar fr. o. m. den 20 dennés,	
»	<i>C. A. Oléhn</i>	»	11 »	» 18 »
»	<i>A. Persson i Rinna</i>	»	11 »	» 18 »
»	<i>And. Hansson</i>	»	6 »	» 16 »
»	<i>C. J. Petersson</i>	»	9 »	» 16 »
och	» <i>A. E. Petersson</i>	»	8 »	» 19 »

§ 13.

Justerares protokollsutdrag för detta sammanträde; hvar-
 efter Kammarrens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.